

Sten- och järnålderslämningar vid Edsbergs Sanna gård

L2021:368, L2021:369

Knista-Sanna 1:19

Knista socken

Lekebergs kommun

Närke

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Örebro län med platsen för
utredningen markerad i rött.*

© 2020 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2021:06

Författare Leif Karlenby

Kvalitetsgranskning Nina Balknäs

Grafisk form Nina Balknäs

Omslagsfoto Utredningsområdet i snöstorm. Foto från sydöst.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2021:06

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Sten- och järnålderslämningar vid Edsbergs Sanna gård

L2021:368, L2021:369

Knista-Sanna 1:19

Knista socken

Lekebergs kommun

Närke

Leif Karlenby

Lst dnr 431-7535-2019

Tekniska och administrativa uppgifter

Län Örebro
Kommun Lekeberg
Landskap Närke
Socken Knista (tidigare Edsberg)
Fastighet Knista-Sanna 1:19

Fornlämningsnummer L2021:368, L2021:369
Lämnningstyp Boplats
Datering Stenålder, järnålder

Typ av undersökning Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens beslutsdatum 2020-10-01
Länsstyrelsens diarienummer 431-7535-2019
Uppdragsnummer i Fornreg 202001355
Arkeologgruppens projektnummer P20004

Projektledare Leif Karlenby
Fältpersonal Leif Karlenby, Nina Balknäs

Undersökningstid 2020-11-19 till 2020-11-27
Undersökt yta 2700 kvadratmeter
Inmätningsteknik RTK
Koordinatsystem SWEREF 99 TM
Höjdsystem RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Förvaras i väntan på fördelning hos Arkeologgruppen AB.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	7
Sanna i historiska dokument	7
Fornlämningar och tidigare undersökningar	8
Fornlämningar	8
Tidigare undersökningar	8
Syfte och målgrupper	9
Metod och genomförande	9
Resultat	11
Redovisning av anläggningarna	12
Anläggningsstatus	18
Spår efter yngre aktiviteter	18
spår efter marknaden?	18
Redovisning av fynden	19
stenföremålen	19
Keramiken	21
Tolkning	21
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	23
Referenser	24
Bilagor	25
<i>Bilaga 1a. Schakttabell</i>	25
<i>Bilaga 1b. Planer över schakten</i>	29
<i>Bilaga 2a. Anläggningstabell</i>	36
<i>Bilaga 2b. Planer över anläggningar</i>	41
<i>Bilaga 3. Fynd</i>	47
<i>Tabell</i>	47
<i>Utvärdering av fynden av sten, Jenny Holm Stiftelsen Kulturmiljövård</i> ..	48

Figur 1. Karta över västra Närke med platsen för utredningsområdet markerat med rött. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Inom området grävdes 130 schakt jämnt spridda över ytan. I de flesta schakten var det tomt på anläggningar även om det förekom skiftningar i färg som möjligen skulle kunna vara spår av aktiviteter, men i flera fall föreföll det röra sig om rotbränder och liknande naturliga processer.

Spritt över ytan kom enstaka stolphål och störhål som föreföll vara spår efter hägnader och andra jordbruksaktiviteter. Även rester efter en banvaktarstuga framkom i den sydöstra delen av området, intill den övergivna banvallen.

Ett mindre antal härdar fanns över området. Enstaka, och inte i sådan omfattning som förväntat, fanns spår av aktiviteterna kring Sannamarken, som sedan 50-talet hållits på platsen. De spår som kom från marknaden befann sig främst i ytskiktet. Huvuddelen av anläggningarna bedömdes som sentida.

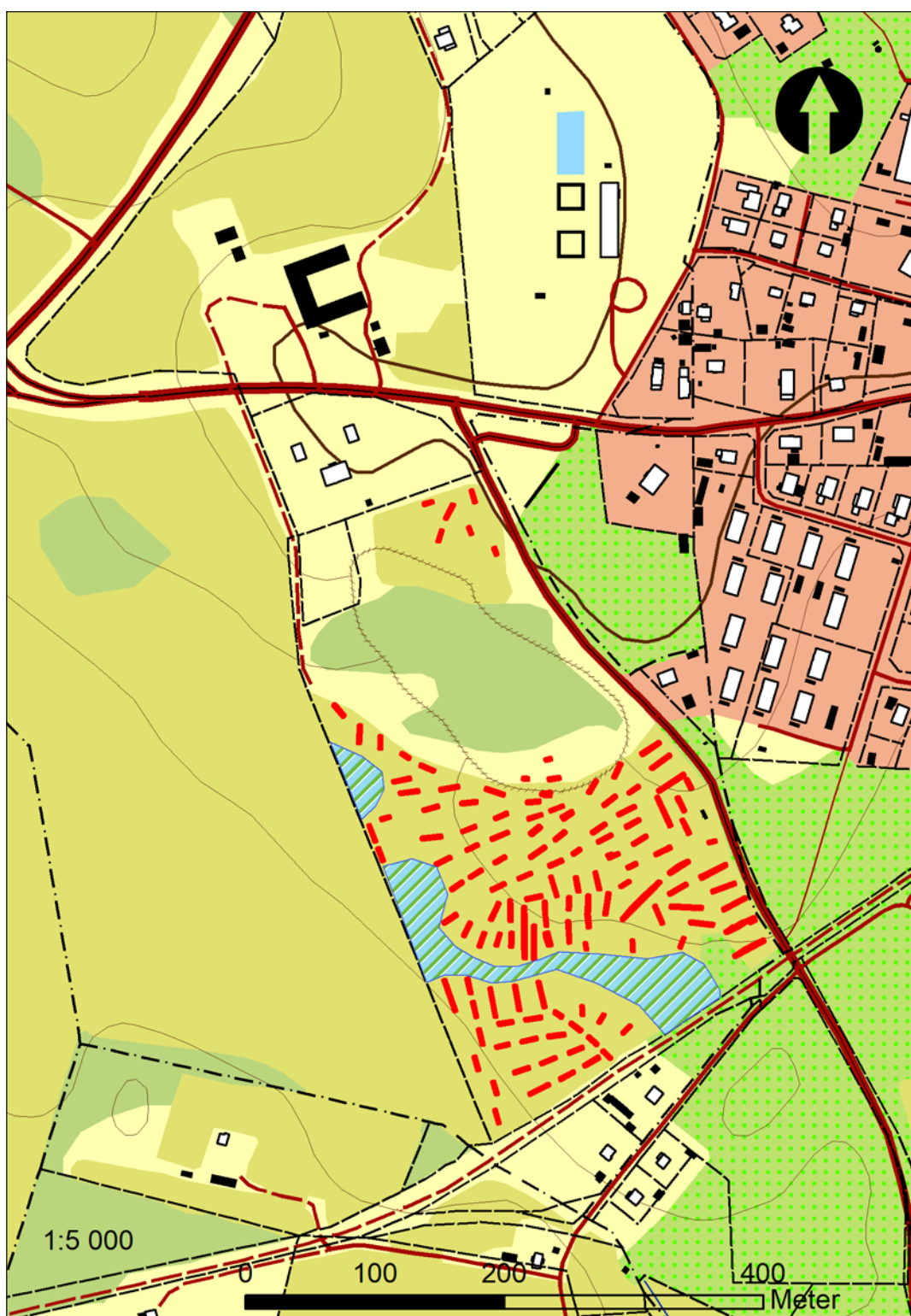
Inom två ytor framkom dock lämningar som klart visade att de var av äldre karaktär, säkert förhistoriska. I den södra delen av ytan, i en sluttning mot söder och en före detta våtmark, framkom fynd av slaget stenmaterial. Det första fyndet var en kärna av bergart, ännu osäkert vilket material, samt ett avslag från den som bearbetats till ett multiverktyg. Det rörde sig om en kombination av en skrapa och en knivsegg. Vid sållning av jorden och den underliggande sanden framkom ytterligare ett kvartsitavslag och två mindre flintor – ett splitter och ett avslag. Två avslag av kvarts hittades också. Där fanns ett mörkfärgat lager samt gropar och rännor som möjligen kan vara spår från bosättningen. Höjden över havet är runt 60 meter och utifrån SGU:s strandförskjutningskartor skulle detta kunna innebära en datering till 8500 BP.

Den andra platsen var belägen i den norra delen, strax söder om täktområdet. Där kom flera stolphål och ett par härdar fram. Ett av stolphålen var stenscott och överlag var anläggningarna av en karaktär som säkerställde en bedömning att det rörde sig om förhistoriska lämningar. Till yttermera visso kom det fram förhistorisk keramik i en av härdarna. Anläggningarna kom inom en begränsad yta; det kom dock ett par stolphål cirka femtio meter bort som också torde höra till den lilla boplatsslämningen. Platsen kan troligen dateras till järnålder, förmodligen till dess äldre del.

Inledning

Den 19–27 november 2020 genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk utredning inom fastigheten Knista-Sanna 1:19 i Lekebergs kommun, enligt Länsstyrelsens beslut av den 1 oktober 2020. Inom området hade Leif Wallén, Livskonst AB för avsikt att planera för bostadsbebyggelse.

Området bestod av en ängsmark belägen söder om Sanna gård. Ytan omfattade cirka 8 hektar, varav 1 hektar utgjordes av en gammal sand- och grustäkt.

Figur 2. Karta över utredningsområdet med de grävda schakten markerade.
Skala 1:5 000.

Figur 3. Storskifteskarta över Sanna från år 1762. Utredningsområdet är markerat med blå linje. Ej i skala.

Bakgrund och kulturmiljö

Sanna i historiska dokument

Sanna, med ursprunglig belägenhet i Edsbergs socken, omnämns första gången i en handling från 1 januari 1360. Där omnämns gården som Sandom: "Octo solidos terre in Sandom situs" (Åtta örtugl. i Sanda).

I Sanna har också sedan 1500-talet funnits en gästgivargård. Gårdstomten har legat en bit väster om nuvarande gård och förefaller inte ha ett läge som står att finna inom utredningsområdet. Den historiska byn har enligt storskifteskartan år 1762 legat i princip i samma läge som idag. Av storskiftet framgår att gården utgjort ett helt skattehemman om 23 tunnland och 2 kappland. Vid storskiftet delades marken mellan de två ägarna Herr Brunninspektören Carl Johan Mullin och Gästgivaren Peter Hedberg. Den ena ägan utgjordes av ovan nämnda gästgivargård. Marken delades i två exakt lika stora delar där var och en fick del av marker med liknande kvalitet. Det verkar som om marken fram till år 1762 varit odelad trots att det funnits två ägare. Förmodligen har det tidigare rört sig om en gård om ett hemman.

Fornlämningar och tidigare undersökningar

FORNLÄMNINGAR

Strax väster om utredningsområdet, i ett lågt beläget parti, men ändå upphöjt i förhållande till omgivningen har tidigare påträffats en stenyx (L1981:75). Det rör sig om en bergartsyx, möjligen en trindyxa enligt skiss i Fornreg.

Öster om området finns på skifteskartan utmärkt platsen för den ”gamla galgbackeskogen”. Den omtalas också i Kulturmiljöregistret, då i samband med uppgifterna om en borttagen hög (L1982:9971), som beskrivs som belägen öster om vägen som löper längs med utredningsområdet och att galgbacken låg på andra sidan vägen. Då den enligt 1700-talskartan var belägen öster om vägen borde högen snarast varit belägen väster om vägen och borttagandet måste ha hängt ihop med den därstädes belägna sand- och grustäkten.

Invid det sydöstra hörnet av utredningsområdet, på östra sidan av vägen, finns en domarring (L1981:7170). Något ytterligare mot söder på västra sidan av vägen finns uppgifter om ett gravfält, som nu är borta på grund av grustäkt (L1981:7795).

Nordväst om Sanna precis nere vid väg 204, ligger en hög (L1981:158) och ytterligare några hundra meter åt nordväst finns ett gravfält med 30 stensättningar och fem högar (L1981:8181).

Det finns alltså flera möjliga by- eller gårdsgravfält, men de ligger i samtliga fall aningen för långt bort eller i ett sådant läge att en koppling till Sanna inte känns omedelbar (till exempel L1981:8181). Ett eventuellt gravfält i söder ligger inom byn Vias ägor, även om denna by också ligger en bit från gravfältet (L1918:7795; se även Balknäs 2017). En möjlig position för ett gravfält till Sanna är att det vid högen som tagits bort i samband med grustäkten funnits fler gravar. Det är inte omöjligt att ett antal låga och överväxta stensättningar kan ha frändragit sig uppmärksamhet. Men det kan inte bli något annat än en gissning.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Området är rikt på fornlämningar både från förhistorisk tid och senare. Det är däremot inte så vanligt att undersökningar har utförts i Fjugestatrakten. Exploateringstrycket har – i alla fall tidigare – inte varit så stort. Då och då har emellertid mindre undersökningar genomförts i samband med ledningsnedläggningar och inför bostadsbyggnation. Ett närbeläget exempel gäller ovan nämnda Via bytomt (Balknäs 2017:27ff) där arkeolog närvarade vid grävningsarbetena. Då framkom spår av bosättning och järnframställning från både förhistorisk och historisk tid.

En utredning gjordes öster om nu aktuellt område år 2014 av ett större markområde. De arkeologiska resultaten var sparsamma: två härdar, en sotfläck och botten av ett röjningsröse (Ramström 2016:5). En av härdarna var dock belägen i närheten av nu aktuellt område, strax öster om vägen (2016:12).

Syfte och målgrupper

Syftet med den arkeologiska utredningen var att avgöra om det fanns spår efter tidigare aktiviteter inom området. Det gällde först och främst att efter-söka boplatsslämningar från förhistorisk tid och eventuella lämningar från historisk tid (fram till år 1850). Det fanns dock anledning att vara uppmärksam på att det kunde finnas gravar inom området. I sydost finns en domarring (L1981:7170) och förmodligen har det tidigare funnits en gravhög inom området för sandtåkten – borttagen i samband med täktverksamheten. Borttagna stenar har tidigare kunnat identifieras vid Norrby stenar utanför Hallsberg, där tydliga, stora gropar efter stenarna fanns kvar under ploglagret. I alla groparna fanns de nedre resterna av stenarna kvar, som tagits bort med hjälp av tillmakning (Karlenby 2012).

Den arkeologiska utredningen ska kunna fungera som ett besluts- och planeringsunderlag som i första hand ska användas av Länsstyrelsen, Susana Herbozo och Leif Wallén Livskonst AB samt Lekebergs kommun i den fortsatta hanteringen av ärendet. Avrapporteringen anpassas till dessa förutsättningar och utifrån resultaten av utredningen.

Metod och genomförande

Schakten grävdes med en grävmaskin (16 ton) i längder mellan 8 och 34 meter med en skopbredd av 1,6 meter. Under slutet av grävning deltog också en 5 tons grävmaskin med 1,2 meter bred skopa.

Matjordsskiktet var normalt 0,3 meter, men varierade mellan 0,2–0,4 meter. På enstaka platser uppgick det till 0,5 meter, men då var det platser i nederdelen av sluttningar, vilket sannolikt inneburit materialtransport nedöver vid odling. Underlaget var i huvudsak sandigt men mot lägre partier övergick det till silt och lera. Stenar var ovanliga men förekom.

Schakten och påträffade anläggningar mättes in med en RTK-GPS och registrerades i programmet Intrasis 3. Planer framställdes från dessa mätningar och redigeringar i ARC-Map 10. Anläggningarna registrerades vidare och presenteras i bilaga 2 i slutet av rapporten. Schakten finns beskrivna i bilaga 1 och fynden i bilaga 3.

Ett antal av de påträffade anläggningarna grävdes för att fastställa om det rörde sig om fornlämningar och fotograferades också. Flertalet anläggningarna bedömdes ej vara fornlämningar och lämnades ogrävda. I övrigt fanns diken av olika funktion och ålder. De flesta bedömdes som sentida täckdiken men mättes ändå in för att visa på de störningar som de kan ha orsakat. På samma sätt mättes de geologprovsgröpar in som gjorts inom området strax innan utredningen kom till stand.

Figur 4. Vy över södra delen av området med grävda schakt. Foto från nordväst.

Fynd av slaget stenmaterial och förhistorisk keramik mättes in och registrerades i Intrasis. De fotograferades också och beskrevs i detalj.

Prover togs regelbundet i anläggningar som ansågs ha förutsättningar att ge bra dateringar med säker kontext. Prover togs också för makroanalys.

Emellertid bedömdes de anläggningar som ingick i förhistoriska sammanhang ha så pass goda dateringar, genom förekomst av daterande fynd, att ^{14}C -analys inte var nödvändigt i utredningsstadiet. Materialet kan användas om en fortsatt förundersökning blir aktuell. Det samma gällde för makroproverna.

Resultat

Inom området grävdes 130 schakt jämnt spridda över ytan. Sammanlagt avtäcktes en yta motsvarande 2 700 kvadratmeter. Tre områden berördes inte av schaktning då de var lågt belägna och uppenbart sank (eller utdikade sankmarker). Det rörde sig om ett område i söder som var lågt beläget och omgivet av högre marker. Det gick ett dräneringsdike genom ytan med en cementrörsförsedd brunn och ett dike som avvattnar ytan. De andra ytorna var belägna i den västra delen av området och var även de sank och olämpliga för bosättning. Åt väster var marken överhuvudtaget blöt då den naturliga marken övergick från sand till silt och i viss mån lera.

I de flesta schakten var det tomt på anläggningar även om det förekom skiftningar i färg som möjligen skulle kunna vara spår av aktiviteter, men i flera fall föreföll det röra sig om rotbränder och liknande naturliga processer.

Spritt över ytan kom enstaka stolphål och störhål som föreföll vara spår efter hägnader och andra jordbruksaktiviteter. Även ett mindre antal härdar fanns fördelade över området. Enstaka, och inte i sådan omfattning som förväntat, fanns spår av aktiviteterna kring Sannamarken, som sedan 60-talet hållits på platsen. De spår som kom från marknaden befann sig främst i ytskiktet. Längst i norr, vid Sanna gård grävdes ett antal schakt där det framkom två hägnadsstolpar och en sentida grop. Det norra området har blivit planerat i samband med täktverksamhet.

Inom två ytor framkom dock lämningar som klart visade att de var av äldre karaktär, säkert förhistoriska. I den södra delen av ytan, i en sluttning mot söder och den före detta våtmarken, träffade vi på fynd av slaget stenmaterial.

Den andra platsen var belägen i den norra delen av den undersökbara ytan, strax söder om täktområdet. Där kom flera stolphål och ett par härdar fram. Ett av stolphålen var stenskott och överlag var anläggningarna av en karaktär som säkerställde en bedömning att det rörde sig om förhistoriska lämningar. Till yttermera visso kom det fram förhistorisk keramik av järnålderskaraktär i en av härdarna. Anläggningarna kom inom en begränsad yta; det kom dock ett par stolphål cirka femtio meter bort som också torde höra till den lilla boplatzlämningen. En närmare bestämning av ytan får anstå till efter förundersökningen.

Stenåldersboplatsten kunde klart fastställas genom de slagna stenar som påträffades inom den relativt begränsade ytan. Utifrån höjden över havet kan en datering till mesolitikum förmodas (62 m.ö.h.), även om det är möjligt att man bott där senare. Järnåldersbosättningen kunde säkerställas genom analysen av keramiken, som är klart förhistorisk och sannolikt kan dateras till äldre järnålder.

Redovisning av anläggningarna

Sammanlagt registrerades 158 anläggningar, varav de flesta bedömdes vara relativt sentida. I huvudsak var de rester av hägnader och andra agrara aktiviteter eller så var de spår av marknadsverksamheten inom området. En årlig marknad – Sannamarken – har hållits på platsen sedan 1960-talet. Tidigare låg marknadsplatsen högre upp vid vägkorsningen in mot Fjugesta.

Ett antal naturliga lämningar mättes också in, men var spår av händelser som skogsbränder, rotvältor och liknande (se figur 5). Över 34 diken mättes in som förknippas med senare tiders odling.

Bland inmätta lämningar fanns 67 stolphål och/eller störhål av både förhistoriskt och historiskt ursprung. Det kan vara svårt att avgöra till vilken kategori de tillhör enbart utifrån deras utseende. En samling stolphål i anslutning till härden med fynd av järnålderskeramik bör kunna räknas till en förhistorisk boplatz. Tolv härdar påträffades också. De kan förväntas vara av förhistorisk karaktär. Sammanlagt fanns sex lager inom ytan, men alla var inte av arkeologiskt intresse. Ett lager i sydsluttningen i anslutning till stenålderslämningarna kan möjligen höra till dem.

Alla anläggningar och inmätta lämningar med säker och osäker lämningskaraktär finns redovisade i bilaga 2.

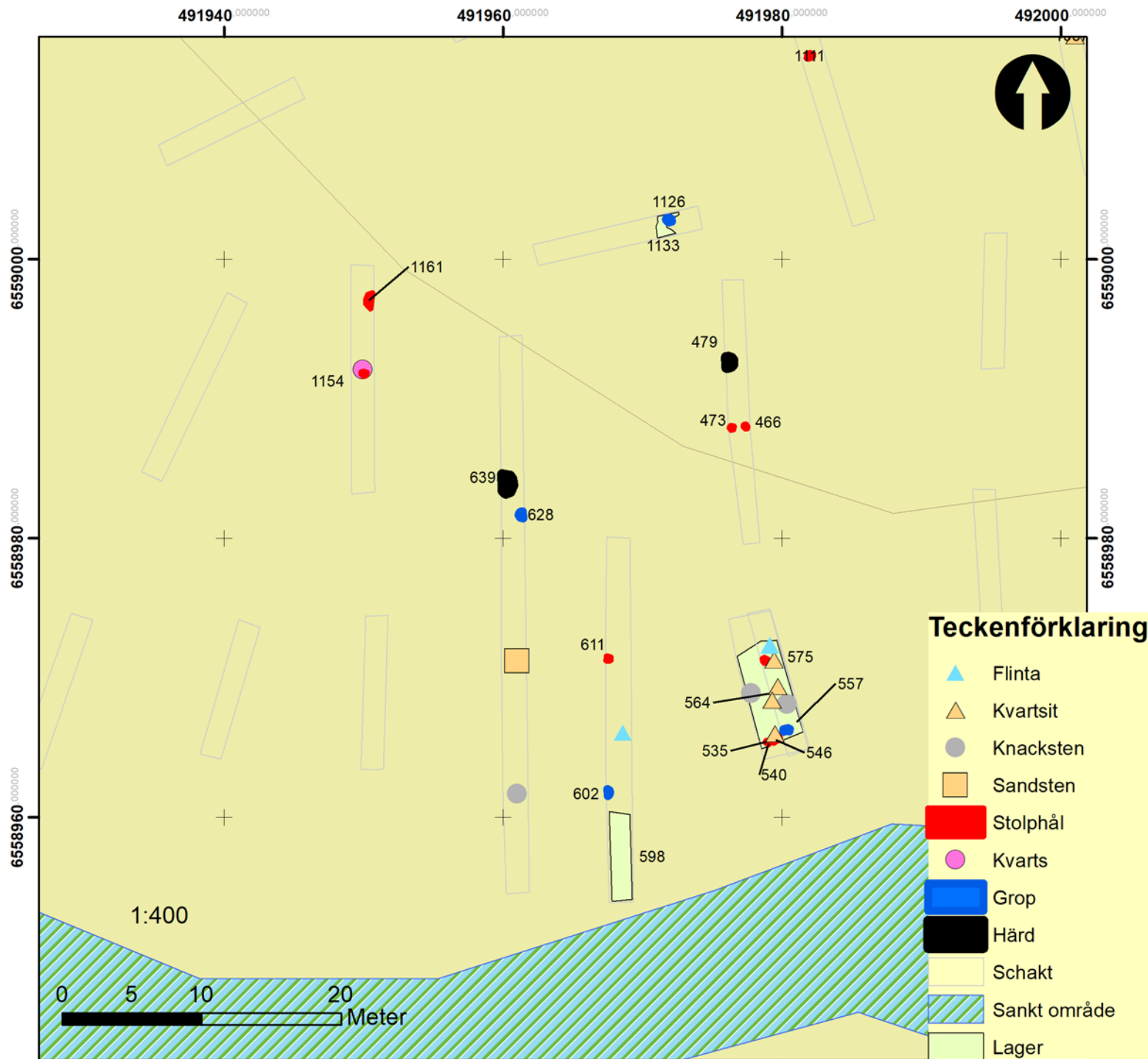
Figur 5. Rester efter en skogsbrand och en möjlig rotvälta. Foto från sydväst.

Figur 6. Vy över platsen för stenåldersboplatsen i en första vinterskrud. Röd ring markerar central del av boplatsen. Foto från söder.

Stenålderslämningen L2021:369 som låg i den södra delen av ytan, var belägen i en sluttning mot söder och kan möjligen ha legat vid strandkanten till en vik eller ett uppdämt vatten i den före detta våtmarken. Där träffade vi på fynd av slaget stenmaterial. Det första fyndet var en kärna av bergart, förmodligen kvartsit, samt ett avslag från den som bearbetats till ett multiverktyg. Det rörde sig om en kombination av en skrapa och en knivsegg. Vid sållning av jorden och den underliggande sanden framkom ytterligare ett kvartsitavslag och tre mindre flintor – en liten bit av ett spån, ett splitter och ett avslag. Två avslag av kvarts hittades också, dock en bit från den centrala delen. Inom det huvudsakliga spridningsområdet var sanden under ploglagret mörkfärgad och verkade kunna utgöra ett tramplager – A564 (se figur 8). Där fanns också gropar och rännor som möjligen kan ha hört till bosättningen. Ett snitt genom kulturlagret visar att det var omkring 10 centimeter djupt (se figur 9).

Boplatsen var belägen i en södersluttning i ett parti där marken planade ut något och bildade en liten terrass. Strax nedanför förändrades marken från sand till silt och i schakt 1772, en aning åt öster, fanns ett mörkfärgat lager silt överlagrat av fin sand, som möjligen kan vara spår av en transgression? Tolkningen är att det mörka lagret utgjort en aktivitetszon, precis i strandkanten, samtida med boplatsen (se figur 10). Höjden över havet är strax över 60 meter och utifrån SGU:s strandförskjutningskartor skulle detta kunna innebära en datering till 8 500 BP, vilket ungefär motsvarar den blårandiga ytan för den före detta våtmarken.

Figur 7. Detaljplan över stenålderslämnings spridning av anläggningar och lager. Det var främst i det östra lagret som fynden kom. Innehåller även anläggningsnummer. Skala 1:400.

Figur 8. Vy över den centrala stenåldersboplatsen. I sanden syns ett flammigt, mörkfärgat lager (A564) med ett antal (förmodligen ditlagda) stenar samt ett grävt stolphål. Foto från väster.

Figur 9. Sektion genom kulturlagret A564. Djupet är cirka 0,10 meter. Foto från söder.

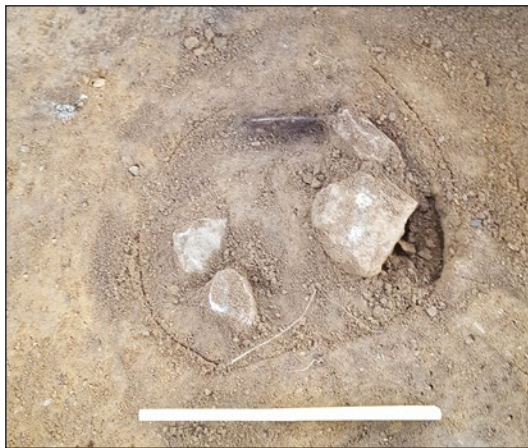

Figur 10. Snitt genom ett mörkfärgat lager i S1772 som uppvisar en tjocklek om cirka 0,20 centimeter och har en "vågig" överdel. I sin tur överlagras det av ett lager ljus sand; kan det vara en transgression? Foto från väster.

Den andra platsen, L2021:368, låg i den norra delen av den undersökbara ytan, strax söder om täktområdet. Platsen är en del av den stora platån som tidigare var belägen invid en förhöjning som idag utgörs av en stor grustäkt.

Bosättningen förefaller ganska liten, för att vara en järnåldersbosättning. De kan ju uppgå till 10000-tals kvadratmeter med många hus och andra lämningar som knyts till boplatser, som eldstäder, kokgropar, grophus, brunnar med mera. Det är inte uteslutet att den vid en förundersökning visar sig vara större än vad utredningen har visat. Det kan också ha försvunnit delar av bosättningen i samband med täktverksamheten.

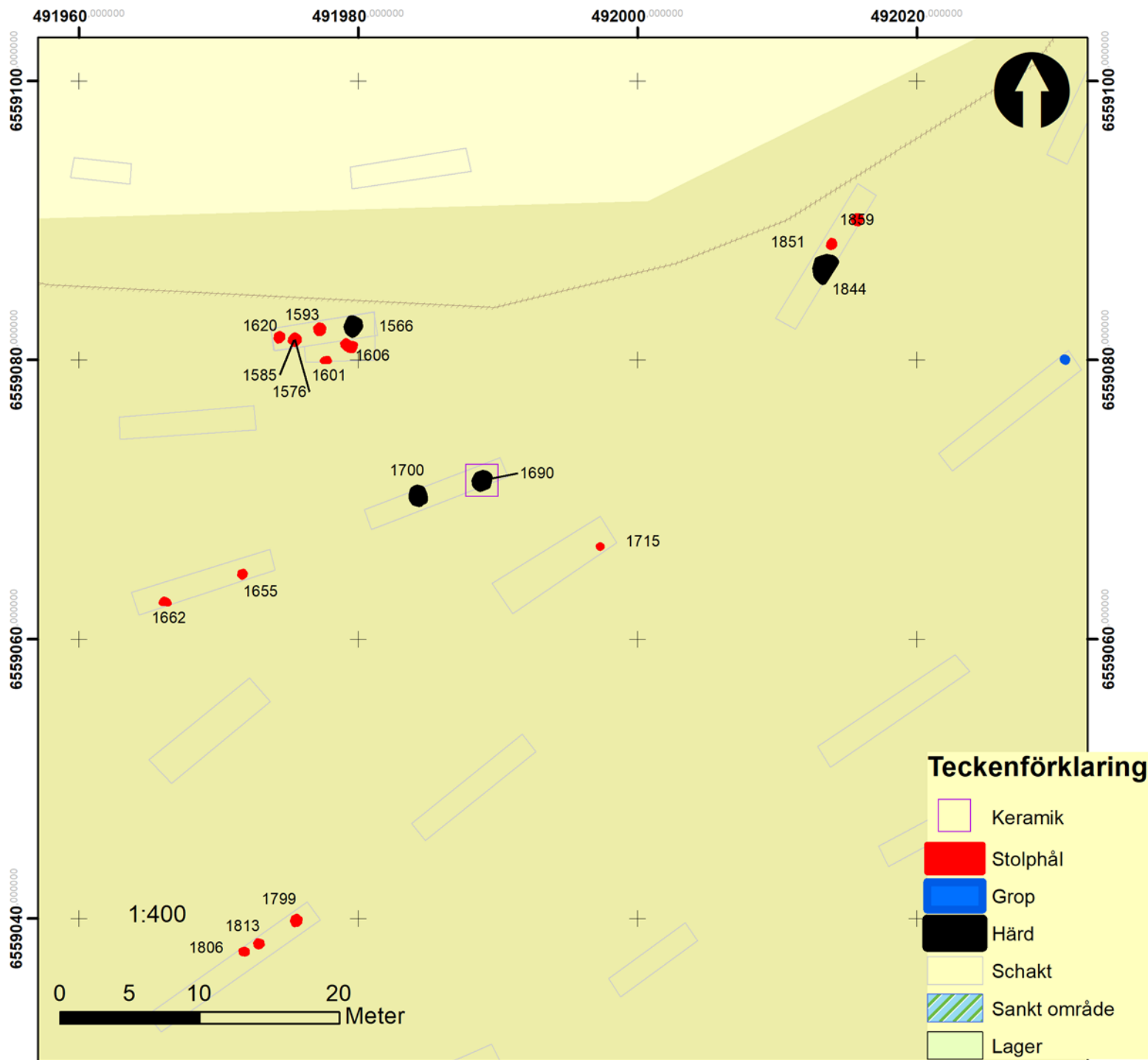
De lämningar som kan knytas till en järnålderstida bosättning presenteras i figur 11. Den enda anläggning som säkert kan föras till denna period är härden A1690 med fyndet av keramik (F1699). Övriga anläggningar förs dit på grund av geografisk närhet och en allmän förhistorisk karaktär.

Figur 12. Ett av stolphålen som kan vara av förhistorisk karaktär. Lodfoto från väster.

Figur 13. En av de tolv hårdarna inom området. Lodfoto från norr. Lämningar efter naturliga processer

Figur 11. Detaljplan över järnåderslämningen med spridning av anläggningar och anläggningar och anläggningsnummer. Skala 1:400.

ANLÄGGNINGAR MED FORNLÄMNINGSSTATUS

De anläggningar som framkom där det säkert kan fastställas att det rör sig om spår efter fornlämningar samlas inom de två boplatssområdena. Det rör sig om de två ytor som bedömts som respektive en stenåldersboplatz och en järnåldersboplatz. Det fanns en förtätning av anläggningar inom dessa ytor och sambandet med fornfynd gör att det rör sig om flertalet forntida anläggningar, även om det inte går att fastställa att alla anläggningar i dessa lägen är fornlämningar.

Av stolphålen är det enbart de som ingår i ovan nämnda boplatssområdens som säkert kan bedömas ingå i fornlämningar. Övriga stolphål kan i några fall komma att visa sig var fornlämningar, men en betydande del har förmodligen tillkommit efter gränsen för fornlämning, som inträder från och med år 1850.

De tolv härdarna torde utgöra fornlämningar då denna anläggningstyp så gott som alltid kan knytas till förhistorien. Ofta dateras de till förromersk och romersk järnålder. Det har föreslagits att de utgör "herdehärdar", då de vid boskapsövervakning tagit sig rast för mat eller övernattning tänt en eld (Petersson 2007:167ff). Härdarna förekommer ofta enskilt eller i par och inte alltid i anslutning till boplatser. I Sanna ligger de spridda över platån, också i anslutning till boplatserna.

På flera platser fanns större och mindre förekomster av kol, i många fall var kolet utdraget i långa, slingrande strängar. Troligtvis utgjorde de spår av rotbränder. Vissa av groparna som framkom inom området var tydliga spår av rotvältor.

SPÅR EFTER YNGRE AKTIVITETER

De vanligaste inslagen från senare perioder var stör- och stolphål som ingått i hägnader samt täckdiken från 1800-talets odling. Diken fanns över hela ytan men främst i partier där det kan ha funnits ett stort behov att avleda vatten. Efter hägnader fanns spåren främst i de lägre partierna i väster samt upp mot vägen i öster.

Ett område med kraftiga lager och spår efter omfattande bebyggelse låg i väster invid den gamla järnvägsvallen. Där har under 1800- och 1900-talen legat en banvaktarstuga. Den har rivits i senare tid och raseringsmassorna har fyllt ut svackor och gropar i området.

SPÅR EFTER MARKNADEN?

Sannamarken har genomförts varje år sedan 1863, men år 2020 var den inställd på grund av den då rådande pandemin. Sedan 1960-talet har den varit belägen inom det nu aktuella utredningsområdet. Ett antal anläggningar bedömdes som lämningar efter marknadsaktiviteterna. Inte minst rörde sig detta om stolphål och andra avgjort moderna nedgrävningar. Ett stort antal elledningar korsar markerna och leder till än idag befintliga elstolpar (se figur 13). Deras placering ledde till att placeringen av sökschakten blev ett intrikat pusslande.

Figur 14. Den centrala delen med ännu stående elstolpar från marknadsplatsen. Foto från väster.

Redovisning av fynden

Fyndmaterialet var begränsat både i omfattning och utbredning. Sammantaget tillvaratogs 21 fynd, varav alla utom två utgjorde stenföremål, där tretton kom från den förmodade stenåldersboplatsen. Två fynd av kvarts påträffades vid schaktning en bit utanför det område där övriga stenfynd kom. Kvarts framkom också från den nordöstra delen, de var emellertid inte lika klart slagna och är tveksamma som föremål.

Fynden påträffades dels genom handplockning, dels genom sållning av jord från schakten. Sållningen var begränsad till två-tre prover per schakt i anslutning till området där de handplockade fynden påträffades.

De två övriga fynden utgjordes av bränd lera och järnålderskeramik. Keramiken kom från en hård eller kokgrop i ett område strax söder om grus-/sandtåkten i norr. Den låg tillsammans med ett flertal stolphål som antyder en boplats. Den brända leran kom från stolphålet A1813. Det är troligt att den har att göra med den därstädes upptäckta järnåldersboplatsen.

STENFÖREMÅLEN

Stenföremålen kommer i första hand från det område som betecknats som stenåldersboplats ovan. Det rör sig om sammanlagt 19 föremål av flinta, granit, kvarts och kvartsit samt diabas. Jenny Holm, Stiftelsen Kulturmiljövård har medverkat vid bedömningen.

En större kärna i sandsten var det första vi träffade på. Den var 12 centimeter lång och 10 centimeter bred, höjden var 8 centimeter. Ett flertal avslagsspår syntes runt om kärnan. I anslutning till denna fanns ett avslag som med största sannolikhet slagits från kärnan.

Figur 15. Sandstenskärna med avslag från stenåldersboplatsen. Sannolikt har avslaget slagits från kärnan.

Figur 16. En bipolär kärna och ett städavslag i kvarts. Figur 17. Städavslaget fotograferat från sidan. Notera den kraftiga plattformen i överkant.

Två av kvartsbitarna framkom utanför detta område, men ändå inom ett rimligt avstånd. De var slagna med olika teknik i en kvarts som var av bra och tät kvalitet. Det ena föremålet utgjorde en bipolär kärna (F1160) och det andra (F1392) var ett städavslag (Lindgren 2004:175, 180). Förekomsten av både bipolär teknik och städteknik indikerar att det kan röra sig om en övergångsperiod mellan den förstnämnda tekniken och efterföljande stötkantsteknik (Lindgren 2004:181). Det kom även tre flintor varav en bipolär kärna i kambrisk flinta (F583) (se bilaga 3).

KERAMIKEN

Nio skärvor från ett lerkärl påträffades i en härd eller kokgrop (A1690). De har förmodligen ursprungligen suttit ihop och delats genom geologiska processer under årtusenden.

Det rör sig om ett relativt tunnväggigt gods (7–10 millimeter). Det är svårt att utifrån skärvorna säkert bestämma kärlets ursprungliga storlek; troligen rör det sig om ett kärl cirka 20 centimeter högt, med en liknande mynningsdiameter. Bottendiametern kan ha varit omkring 10 centimeter. En liten bit keramik kommer från kärlets botten och visar att kärlet haft en plan botten.

Utsidan är slät och möjligen struken eller slammad. Kärlet är oxiderat bränt på utsidan, insidan är svart, delvis på grund av reducerande bränning, delvis för att den är sotig. Även kärnan är reducerad. Magringen är mycket fin med sandkorn som är millimeterstora.

En bedömning av keramikens ålder kan göras utifrån det faktum att den är relativt väljord och finmagrad. Både äldre bronsålderskeramik och yngre järnålderskeramik är ofta sämre utförd. Tidigare keramik är ofta magrad med stora, krossade stenbitar och har tjockare kärlväggar.

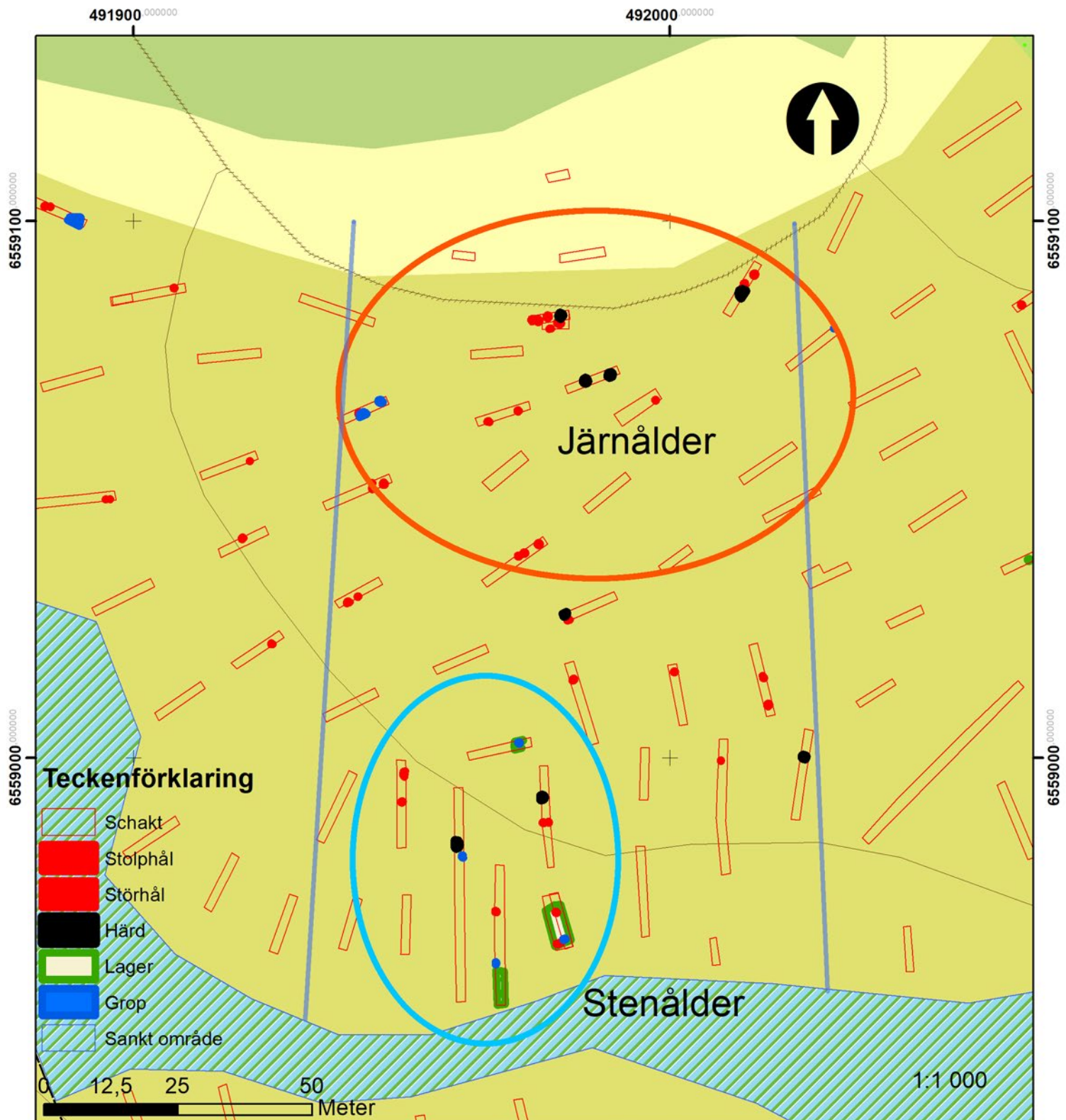
Tolkning

Området utgörs av en stor, plan yta med sandiga och siltiga avlagringar. På sina ställen sticker också en grusig morän upp från de sandiga avlagringarna. I de lägre partierna övergår avlagringarna till postglacial lera. På platsen påträffades två boplatser, en från stenålder – möjligen mesolitisk – och en järnåldersboplatz med trolig datering till äldre järnålder. I övrigt är de lämningar som fanns i schakten spår efter senare aktiviteter, delvis från odlingsaktiviteter under historisk tid; detta gäller främst de täckdiken som förekom över hela ytan. Det fanns också ett antal gropar och stolphål som kunde knytas till de närmast nutida aktiviteterna kring "Sannamarken".

Anläggningar som hör till de två förhistoriska boplatserna var belägna i ett nordsydligt band mitt i området. I söder fanns stenåldersboplatzen, belägen i ett perfekt sydläge på en mindre terrassering. Vid ett vattenstånd kring – eller strax över – 60 meter över havet bör boplatzen ha legat invid den dåtida stranden.

Norr om stenåldersboplatzen fanns lämningarna efter en järnåldersboplatz. Det rör sig om en relativt liten yta där ett flertal stolpar, odefinierade gropar samt härdar utgör spåren. Det kan ha funnits en mindre bosättning på platsen, men det kan också ha funnits en större boplatz här som legat norr ut, inom den yta som idag består av en grustäkt. Där har förmodligen också funnits en gravhög som försvunnit i sambandet med täktarbetet. Möjligen fanns fler gravar kring den och då skulle man kunna anta att det funnits en regelrätt, större bosättning här.

En yta som kan bli aktuell för eventuell förundersökning redovisas i figur 18.

Figur xx. Plan över området med schakt och anläggningar markerade (stolphål/störhål, härdar, lager och gropar). Med blå linjer markeras ett förslag för eventuell förundersökning. Skala 1:1000

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska utredningen var att avgöra om det fanns spår efter tidigare aktiviteter inom området. Det gällde först och främst att eftersöka boplatslämningar från förhistorisk tid och eventuella lämningar från historisk tid (fram till år 1850). En beredskap skulle hållas för att eftersöka stenåldersboplatser.

Vid utredningen framkom spår efter förhistoriska bosättningar samt spår efter senare aktiviteter som täckdiken med anknytning till historisk odling. De sistnämnda räknas inte som fornlämningar. Spår efter ännu senare aktiviteter fanns också i form av lämningar av en banvaktarstuga i sydöst samt spår efter "Sannamarken" som hållits på platsen sedan 1960-talet fram till 2019. Inte heller de spåren räknas som fornlämningar.

Genom förekomsten av två boplatssytor från olika tidsperioder (stenålder och järnålder) anser Arkeologgruppen AB att syftet med utredningen har uppnåtts.

Referenser

Tryckta källor

- Balknäs, N. 2017. *Fem bebyggda bytomter i västra Närke*. Binninge, Via och Logsjö i Edsbergs socken, Lekebergs kommun, Närke, Lst dnr 431-153-2016, Alavi och Nälön i Hardemo socken, Kumla kommun, Närke, Lst dnr 431-1636-2016. Arkeologgruppen AB Rapport 2017:23.
- Karlenby, L. 2012. *Stenar i ring och på rad*. Undersökning invid domarringarna "Norrby stenar", RAÄ 102, Hallsbergs socken och kommun, Örebro län. Arkeologgruppen AB rapport 2012:06.
- Lindgren, C. 2004. *Människor och kvarts. Sociala och teknologiska strategier under mesolitikum i östra Mellansverige*. Stockholm Studies in Archaeology 29; Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter no 54; Coast to Coast books No 11.
- Petersson, M. 2007. *Djurhållning och betesdrift. Djur, människor och landskap i västra Östergötland under yngre bronsålder och äldre järnålder*. Riksantikvarieämbetet och Uppsala universitet. Stockholm och Uppsala.,
- Ramström, A. 2016. *Arkeologisk utredning söder om Fjugesta*. Fjugesta socken, Lekebergs kommun, Närke. Arkeologgruppen AB rapport 2016:38.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Lantmäteristyrelsens arkiv, Edsbergs socken Sanna no 1, Storskiftesdelning 1762

Webbmaterial

Ortnamnsregistret

<https://www.isof.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret/sok-i-registret.html>

Riksarkivet

Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev (SDHK nr 7684)

Bilagor

Bilaga 1a. Schakttabell

Schakt nr	LxB (m)	Dj (m)	Beskrivning
OS235	25x1,6	0,2–1,0	Djupgrävt i västra änden. Fyllning av recenta massor och sopor.
OS241	24x1,6	0,2	I schaktet flertal gropar fyllda med 0,1–0,2 meter stora stenar, enstaka 0,5–0,8 meter stenar. En kolfläck och några matjordsfläckar. Ett stolphål som borrats ned med modern teknik. Fynd av järnvägssyllspikar, isolator i porslin och en flaskbotten. Sand i underlaget. På platsen har funnits en banvaktarstuga.
OS255	19x1,6	0,4–0,8	Gräs och matjord över sand med sparsamma järnutfällningar.
OS290	18x1,6	0,3–0,4	Gräs och matjord över sand.
OS295	18x1,6	0,3	Gräs över matjord. Därunder sand.
OS351	23x1,6	0,2	Gräs och matjord över sand. Fingrusigt parti i västra delen.
OS385	21x1,6	0,3–0,4	Gräs och matjord över sand. Utvidgat en meter i västra delen för att ta fram hela A376.
OS391	15x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand. Plogspår.
OS395	15x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS407	26x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS417	39x1,6	0,5	Gräs och matjord över sand. Matjorden tjockare i väster.
OS423	16x1,6	0,4	Gräs och matjord över grusig sand, mer sandig i norr.
OS437	24x1,6	0,3–0,4	Gräs och matjord över sand. Matjorden tjockare i de lägre partierna.
OS449	9x1,6	0,4	Gräs och matjord över grusig, orange sand.
OS462	16x1,6	0,2–0,3	Gräs och matjord över sand till sandig silt.
OS487	22x1,6	0,3–0,4	Gräs och matjord över sand till siltig sand.
OS569	10x3,2	0,2–0,3	Gräs och matjord över sand till siltig sand.
OS584	25x1,6	0,2–0,5	Gräs och matjord över sand till sandig silt. Schaktet var djupast i söder (sluttning åt söder). Botten silt mörkbrunt lager (vattenpåverkat?). Övre del av schaktet sandigt, även där flammigt men inte lika mörkt.
OS617	37x1,6	0,3–0,4	Gräs och matjord över gråaktig sand.
OS670	9x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange sandig morän (sten <0,3 m).
OS674	??x1,6	0,4	Gräs och matjord över blockrik, sandig morän (sten <0,8 m).
OS678	??x1,6	0,4	Gräs och matjord över silt (i söder) och sandig morän.
OS682	12x1,6	0,5	Gräs och matjord över sandig morän.
OS686	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över gråbeige silt.
OS690	16x1,6	0,4	Gräs och matjord över gråbeige silt.
OS694	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över sandig morän övergående i silt med partier av uppstickande morän.
OS698	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över längst i öster silt, i övrigt gråbeige siltig lera.
OS702	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över siltig lera med enstaka sten <0,2 m.

Schakt nr	LxB (m)	Dj (m)	Beskrivning
O716	12x1,6	0,4	Gräs och matjord ovan lins av silt över sandig morän.
OS720	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över gråbeige siltig lera.
OS730	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över beige lera med två uppstickande stenar.
OS734	10x1,6	0,3	Gräs och matjord över beige lera, enstaka mindre stenar.
OS738	11x1,6	0,5	Gräs och matjord över beige lera, uppstickande sten <0,4 m.
OS778	20x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulbeige siltig sand.
OS782	19x1,6	0,6	Gräs och matjord över gulbeige siltig sand.
OS802	22x1,6	0,4	Gräs och matjord över grågul siltig sand.
OS820	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulaktig lera.
OS824	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulaktig lera.
OS828	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulaktig lera.
OS850	12x1,6	0,5	Gräs och matjord över gulaktig lera.
OS858	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulaktig lera.
OS862	25x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulaktig lera.
OS874	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulbeige siltig lera.
OS884	17x1,6	0,2	Gräs och matjord över sand.
OS888	17x1,6	0,3	Gräs och matjord över grusig sand. Ett uppstickande block.
OS900	23x1,6	0,6	Gräs och matjord över lätt grusig orangebrun sand.
OS929	23x1,6	0,4	Gräs och matjord över sandigt grus (0,1 m under gräset), i botten orangebrun sand.
OS949	7x1,6	0,4	Gräs, lite grus och matjord överorange sandig morän.
OS953	11x1,6	0,4	Gräs, grus och matjord över orange sand med enstaka sten.
OS979	11x1,6	0,3	Gräs och matjord över sand.
OS983	12x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange sand.
OS996	7x1,6	0,3	Gräs och matjord över lätt grusig sand.
OS1004	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange sand.
OS1008	15x1,6 + 3,5x4	0,5	Gräs och matjord över orange sand.
OS1030	10x1,6	0,2	Gräs och matjord över orange sand.
OS1034	12x1,6	0,5	Gräs och matjord över röd-orange sand (brand?).
OS1039	14x1,6	0,5	Gräs och matjord över orange sand.
OS1053	11x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange sand.
OS1058	13x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange grusig sand.
OS1083	12x1,6	0,3	Gräs och matjord över lätt grusig orange sand.
OS1107	15x1,6	0,4	Gräs och matjord över lätt grusig orange sand.
OS1119	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över grusig orange sand. Spridda skärvsten och sot-/kol-lins.
OS1146	15x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulorange sand.
OS1166	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS1180	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand. Skärvsten.
OS1188	13x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS1196	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över siltig sand.
OS1206	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS1215	10x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange siltig sand.

Schakt nr	LxB (m)	Dj (m)	Beskrivning
OS1262	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange siltig sand.
OS1266	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulbeige silt.
OS1270	9x1,6	0,6	Gräs och matjord över orange siltig sand med enstaka sten <0,3 m.
OS1284	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange siltig sand med lite småsten <0,05.
OS1305	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över siltig sand med uppstickande sten<0,3.
OS1328	13x1,6	0,4	Gräs och matjord över grusig småstenig sand.
OS1332	9x1,6	0,4	Gräs och matjord över småstenig sand.
OS1344	12x1,6	0,5	Gräs och matjord över gulbrun sandig silt, enstaka mindre sten.
OS1348	9x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange småstenig grusig sand.
OS1376	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange lätt grusig sand.
OS1393	14x1,6	0,5	Gräs och matjord över gulbeige silt.
OS1428	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulaktig siltig sand. Matjorden grusig.
OS1432	x1,6	0,5	Gräs och matjord över gulaktig silt med spridd kol
OS1452	13x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange grusig sand.
OS1467	13x1,6	0,5	Gräs och matjord över ljusbrun sand med lite småsten.
OS1472	--	0,8	Djupschakt i OS1467
OS1479	13x1,6	0,4	Gräs och matjord över ljusgul silt.
OS1483	12x1,6	0,4	Gräs och matjord över orangegul silt.
OS1487	10x1,6	0,6	Gräs och matjord över orangegul siltig sand.
OS1525	7x1,6	0,5	Gräs och matjord över brungul silt.
OS1529	9x1,6	0,6	Gräs och matjord över beige silt.
OS1533	13x1,6	0,5	Gräs och matjord över gulbeige silt.
OS1537	10x1,6	0,4	Gräs och matjord över beige silt.
OS1541	6x1,6	0,5	Gräs och matjord över beige silt. Djupast i öster (åkerhak).
OS1550	10x1,6	0,5	Gräs och matjord över beige silt.
OS1554	13x1,6	0,6	Gräs och matjord över gulbeige silt.
OS1558	9x1,6	0,4	Gräs och matjord över orange grusig sand.
OS1562	9x1,6	0,4	Gräs och matjord över lite smågrusig orange sand.
OS1627	8x1,6	0,3	Gräs och matjord över grusig sand.
OS1637	4x1,6	0,2	Deponi fyllnadsmassor (i tidigare grustäkt).
OS1641	4x1,6	0,2	Som ovan.
OS1650	...x1,6	0,3	Gräs och matjord över silt.
OS1674	8x2,4	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS1686	9x2,0	0,2–0,3	Gräs och matjord över sand.
OS1711	9x1,2	0,3	Gräs och matjord över sand.
OS1721	7x1,2	0,43	Gräs och matjord över morän.
OS1725	7x1,2	0,3	Gräs och matjord över sand.
OS1751	7x1,2	0,4	Gräs och matjord över sand.
OS1755	5x1,2	0,5	Gräs över 0,5 meter tjock torvig jord.
OS1764	8x1,2	0,5	Gräs och matjord över silt.
OS1768	8x1,2	0,4	Gräs och matjord över silt.
OS1772	...x1,2	--	--
OS1777	10x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange grusig sand.

Schakt nr	LxB (m)	Dj (m)	Beskrivning
OS1791	6x1,6	0,4	Gräs och matjord över gulbrun sand.
OS1795	19x1,6	0,3	Gräs och matjord över smågrusig sand.
OS1821	9x1,6	0,3	Gräs och matjord över sand.
OS1825	11x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange grusig sand.
OS1840	11x1,6	0,4	Gräs och matjord över lite smågrusig och stenig gulbrun sand.
OS1867	9x1,6	--	--
OS1912	6x1,6	0,2	Gräs och matjord över morän.
OS1916	6x1,2	0,3	Gräs och matjord över sand och sandig morän.
OS1920	9x1,2	0,3	Gräs och matjord över brunorange småstenig sand.
OS1924	5x1,2	0,4	Gräs och matjord över gulbrun melerad sand.
OS1928	8x1,6	0,3	Gräs och matjord över orange grusig sand.

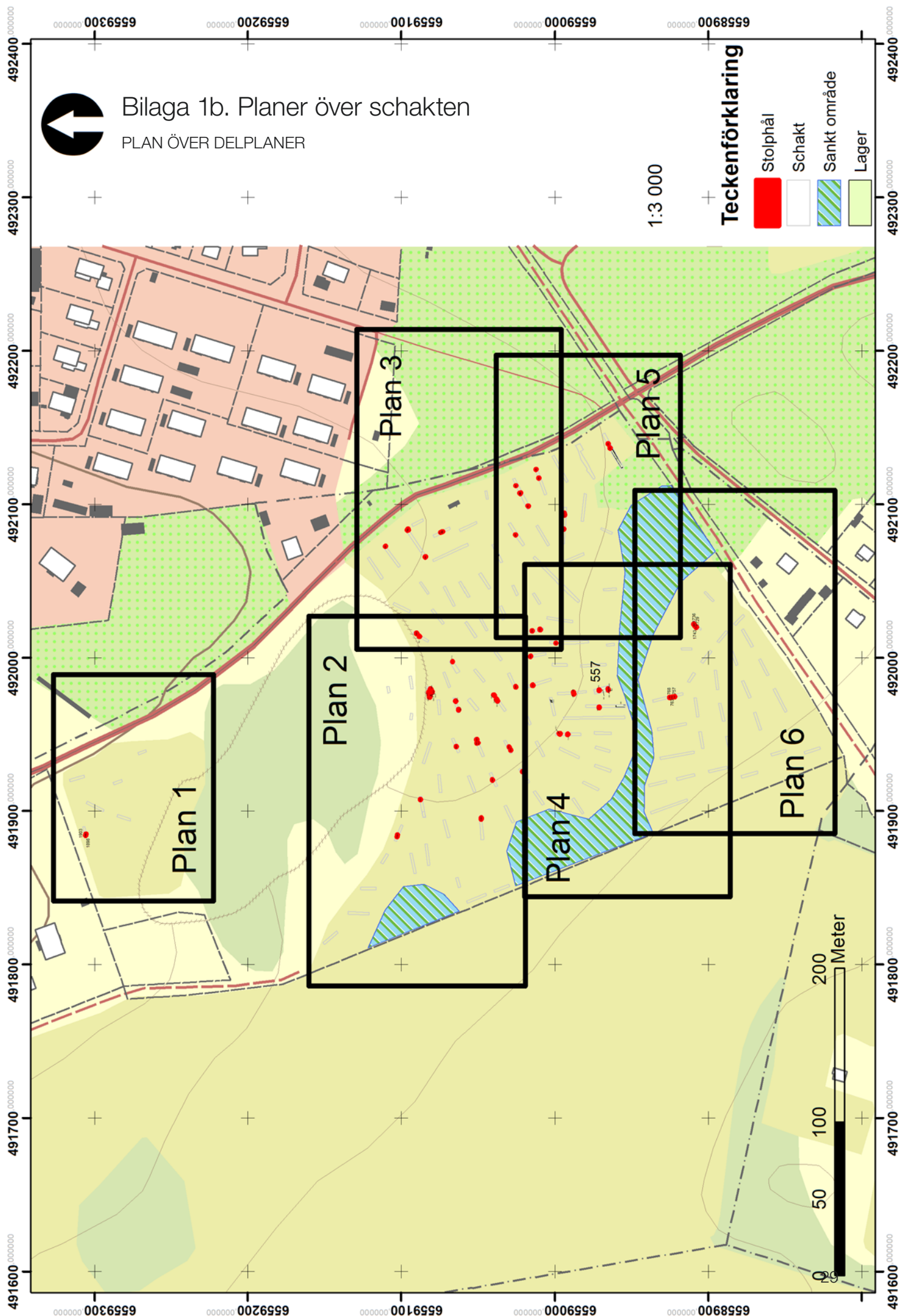
Bilaga 1b. Planer över schakten

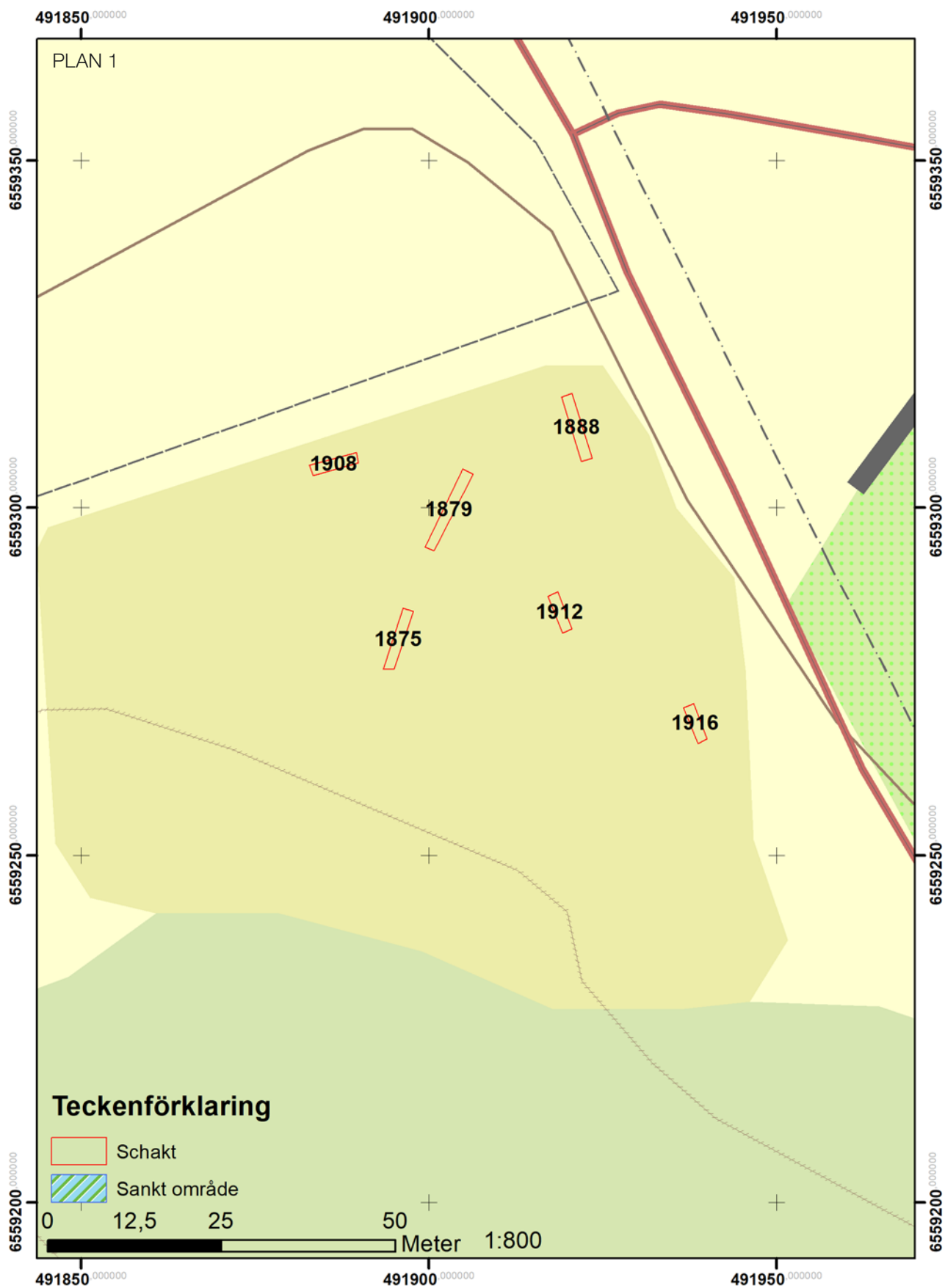
PLAN ÖVER DELPLANER

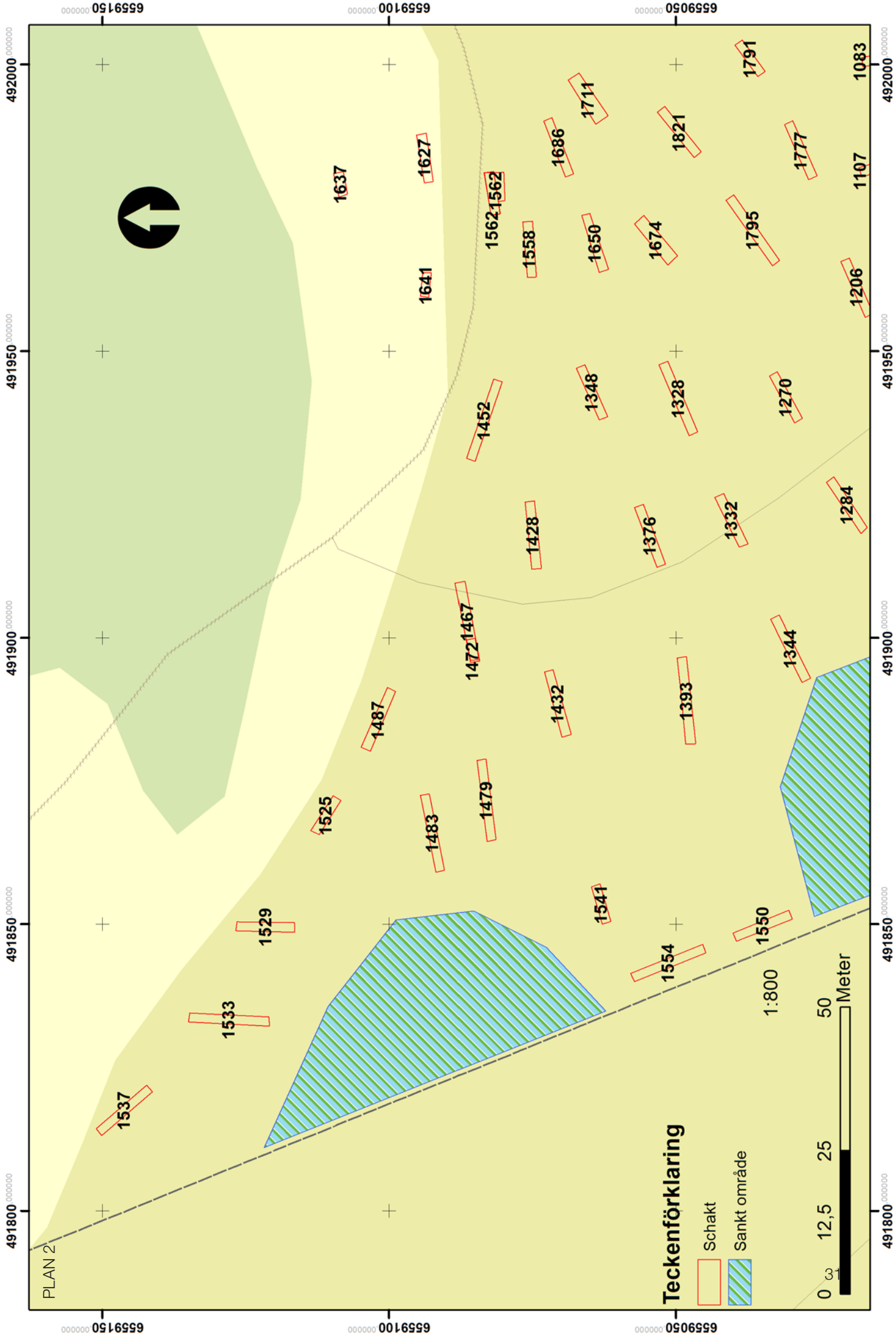
1:3 000

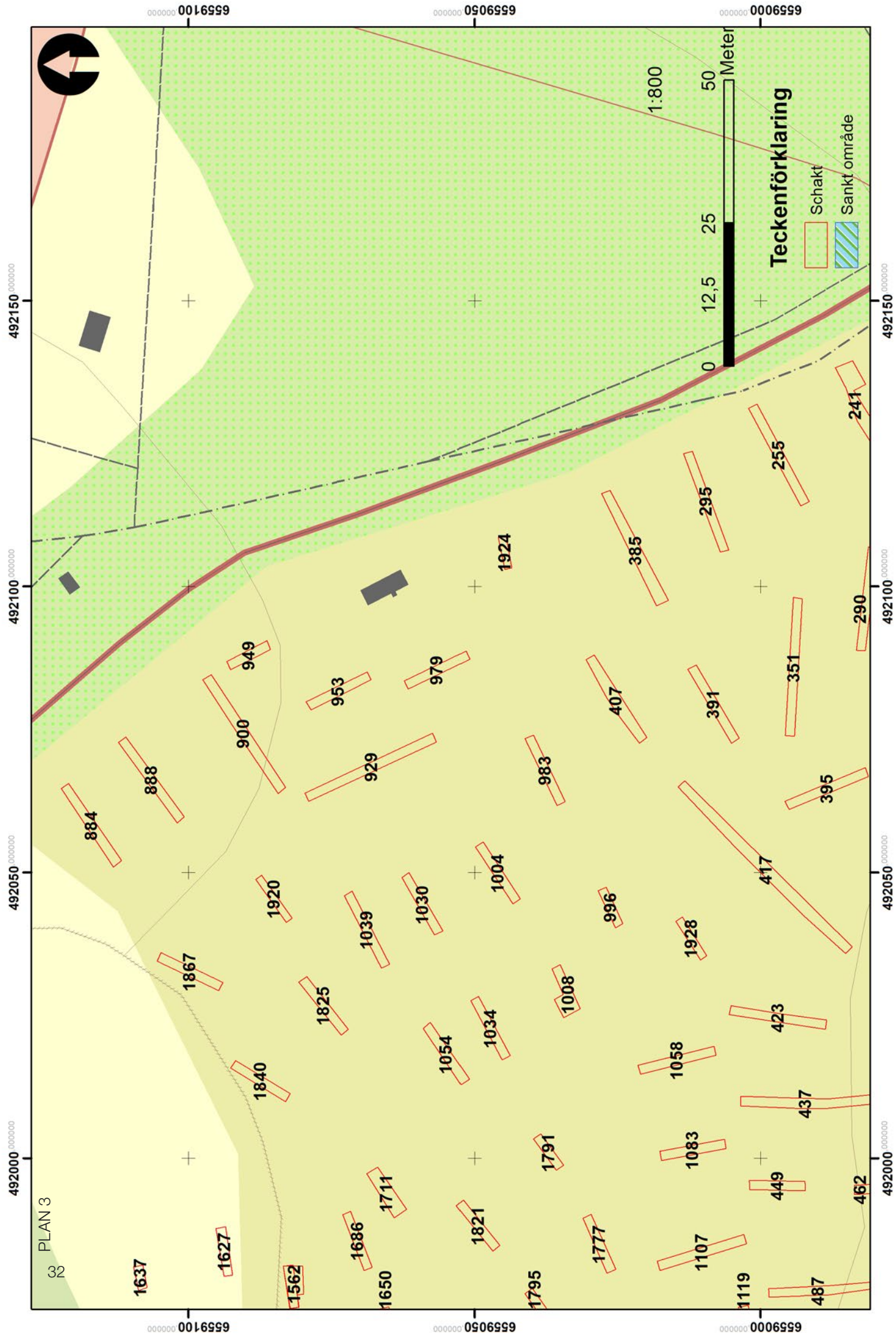
Teckenförklaring

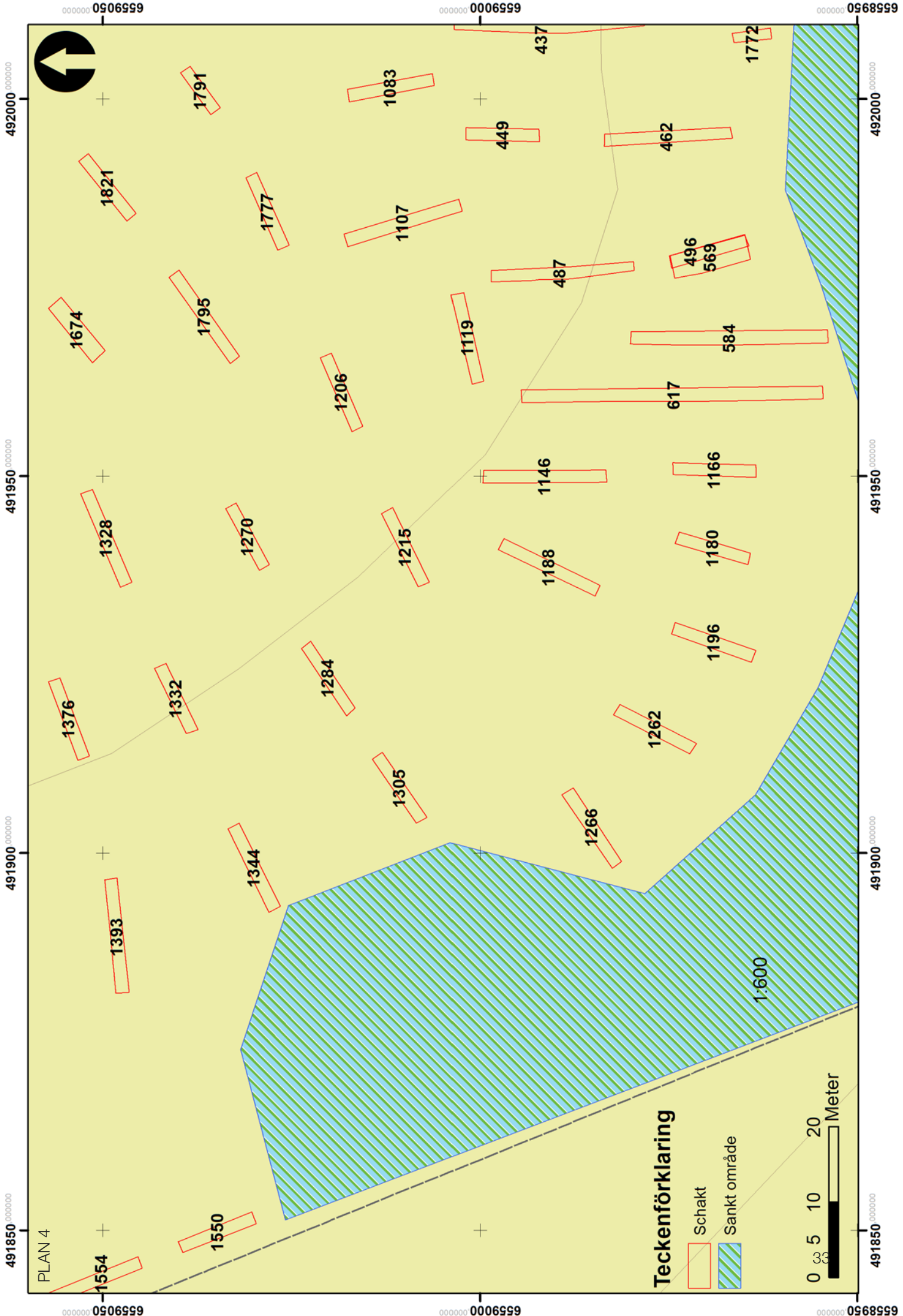
- Stolphål
- Schakt
- Sankt område
- Lager

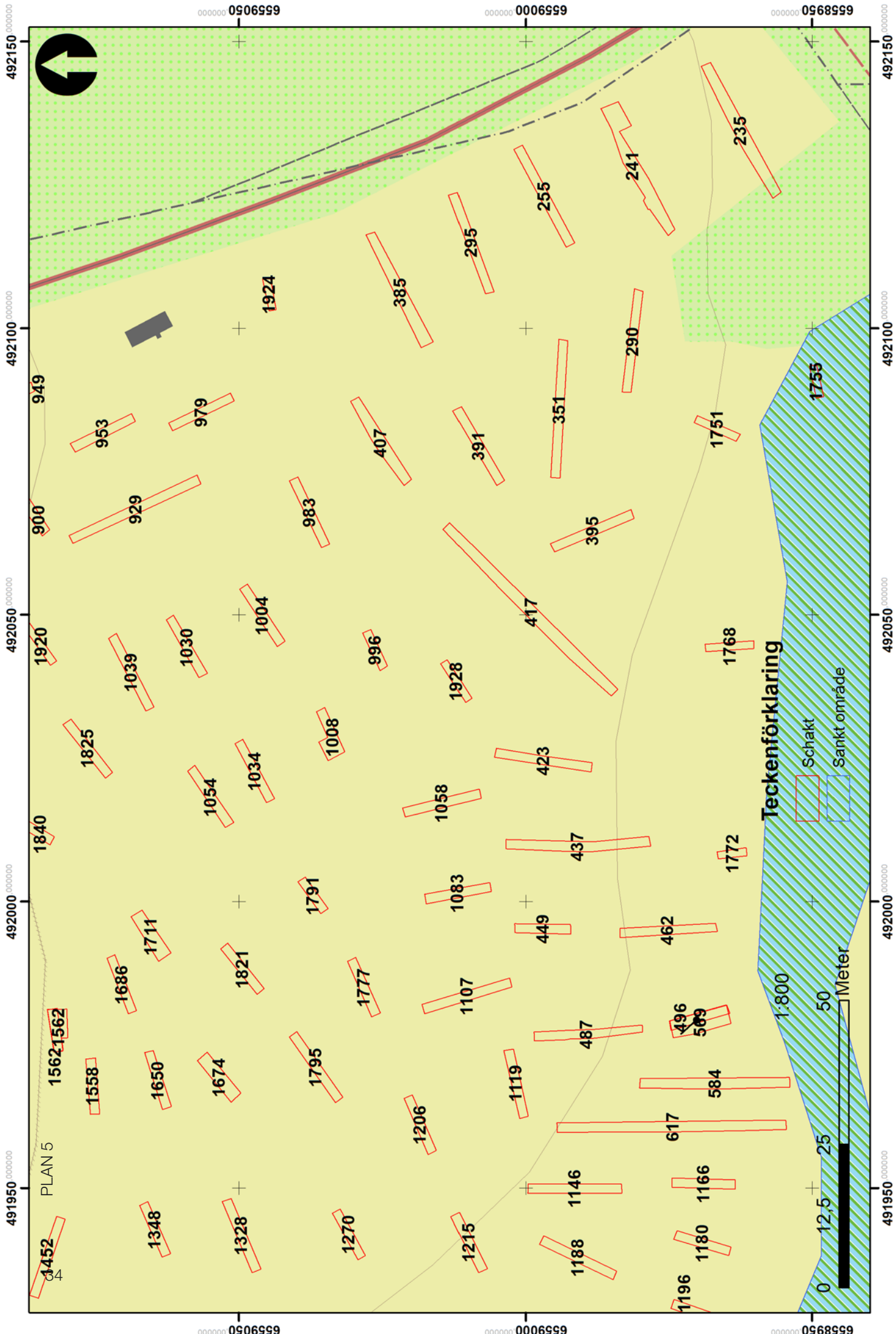

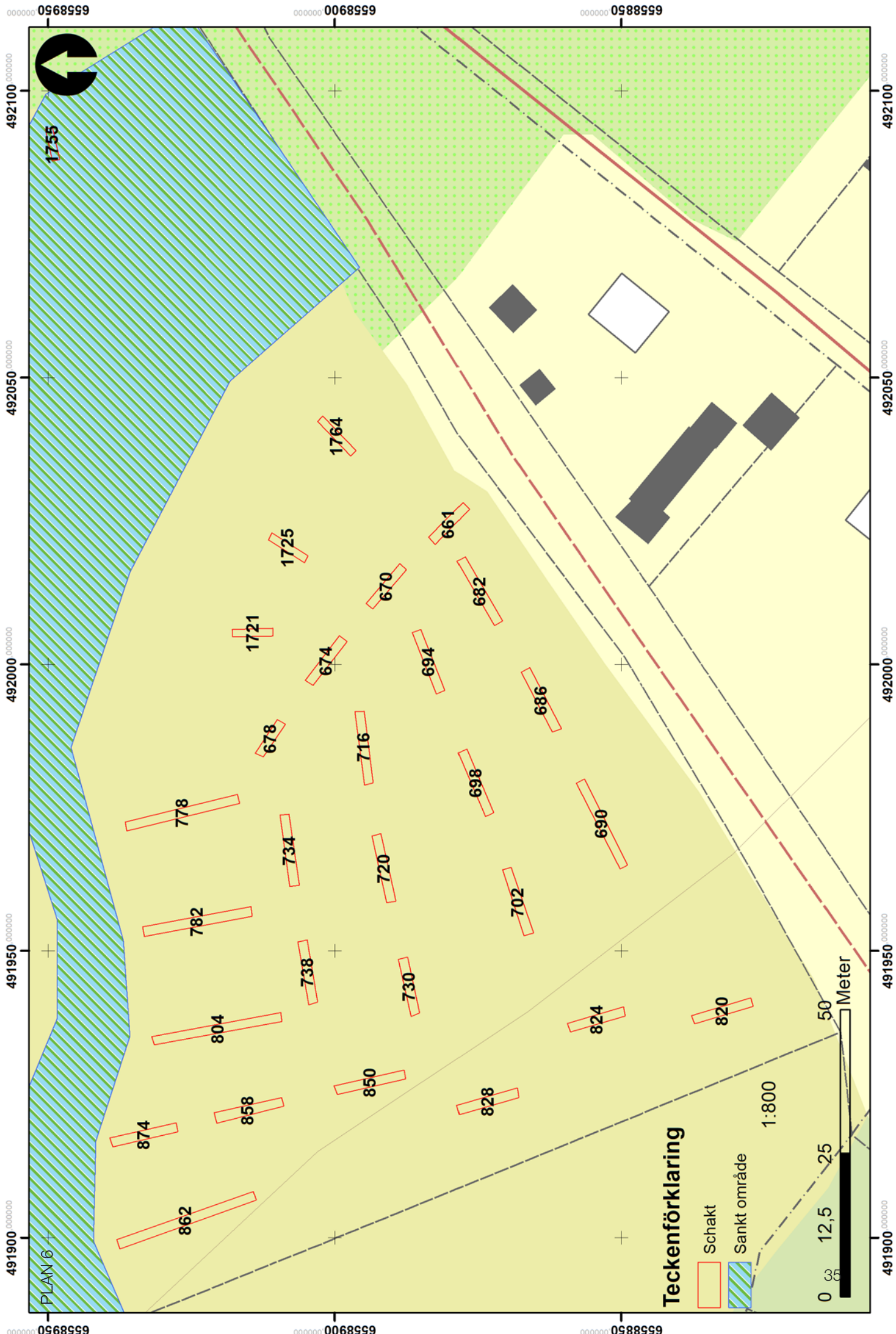

Bilaga 2a. Anläggningstabell

Anl.nr.	Typ	Mått (m)	Dj (m)	Grävd (X)	Beskrivning
A200	Dräneringsdike				Ej fornl.
A204	Stolphål				Ej fornl.
A212	Stolphål (stenscott)				Ej fornl.
A219	Lager				Ej fornl.
A223	Trä i "vinkel"				Recent, ej fornl.
A229	Grop				Ej fornl.
A265	Grop	0,5	0,07	X	Brungul, melerad sand med litet inslag av kol. Svårångad form, ev. rot
A274	Mörkfärgning	0,35			Grusig mörkfärgad fläck. Möjligen lite kol, i övrigt svart skiffer. Ej fornl.
A282	Mörkfärgning	0,45			Som ovan. Ej fornl.
A299	Stolphål	0,15			Mörkfärgad sand, något kol. Ej fornl.
A305	Stolphål	0,28x0,18			Som ovan, ej fornl.
A312	Stolphål (par med A319)	0,35			Jordig, brun fyllning, ngt flammig. Ej fornl.
A319	(par med A312)	0,35			Jordig, brun fyllning, ngt flammig. Ej fornl.
A326					Plogspår, ej fornl.
A330	Grop	0,52x0,33			Mörkfärgad sand ej fornl.
A339	Stolphål	0,16			Något mer mörkfärgad sand. Ej fornl.
A345	Härdrest				Skärvsten i ploglagret, ej fornl. (längre)
A355	Stolphål	0,14			Brun sand
A360	Stolphål	0,15			Grå sand
A366	Störhål	0,10			Grå sand
A371	Störhål	0,09			Sand med inslag av kol
A376	Stolphål	0,35			Grå, något siltig sand.
A399	Stolphål	0,20x0,16			Ovalt, brun sand med lite kol.
A413	Dike				Ej fornl.
A428	Härd	0,60			Enstaka skärvsten och lite kol
A444	Störhål	0,10			Mörkfärgad jord med inslag av kol
A453	Ränna	0,60x0,10			Mörkfärgad jord med kolinslag
A466	Stolphål	0,34x0,26			Mörkfärgad sandig grusig kulturjord
A473	Stolphål	0,30			Som ovan
A479	Härd	0,80			Rund (halva synlig inom schakt). Kol- och kulturjordsblandad yttre "ring" med ren kulturjord
A505	Sten				Inom "stenåldersboplatz"
A511	Lager?				Minst fyra stenar, inom "stenåldersboplatz"
A520	Sten				inom "stenåldersboplatz"

Anl.nr.	Typ	Mått (m)	Dj (m)	Grävd (X)	Beskrivning
A526	Lager?				Yta med mörkare sand och sten, Konstruktion? inom "stenåldersboplatz"
A535	Stolphål				Grusig fyllning, inom "stenåldersboplatz"
A540	Stolphål				Grusig fyllning, inom "stenåldersboplatz"
A546	Stolphål (dubbelt)				Grusig fyllning, inom "stenåldersboplatz"
A557	LagerA598				Mörkfärgning, inom "stenåldersboplatz"
A564	Lager				Golv/aktivitetsyta, inom "stenåldersboplatz"
A575	Stolphål	0,35	0,20	X	Delvis snittat, spetsig botten, inom "stenåldersboplatz"
A590	Dike				Sentida, ej fornl.
A594	Dike				Sentida, ej fornl.
A598	Lager				Avgränsning söderut, vattenpåverkad silt, inom "stenåldersboplatz"
A602	Mörkfärgning	0,5x0,2			Mörkbrun siltig sand, svart mot mitten. inom "stenåldersboplatz"
A607	Dike				Brun sand, bredd 0,5 meter. Historisk odling?
A611	Stolphål	0,3	0,2	X	Rektangulärt med plan botten. Fyllning av brun sand. Historisk odling?
A624	Dike				Dräneringsdike, ej fornl.
A628	Grop	0,55x0,35			
A634	Dike				Dräneringsdike, ej fornl.
A639	Härd	1,20			Kol, sot och mindre skärvstenar (<0,10 m). Fortsatte utanför schaktet
R647	Ruta	0,6x0,6	0,4	X (i S617)	Sandlager gult, därefter skiftande i ljus- och mörkgrått.
R651	Ruta	0,6x0,6	0,3	X (i S617)	Gul sand – vit sand, naturliga lager
R656	Ruta	0,2x0,2	0,32	X (i S617)	Mörk siltig sand
A665	Härd(rest?)	0,1			Silt, tillfällig härd? Troligen ej fornl.
A706	Härd	0,75x0,50			Kol och skörbränd sten i sandig morän i ett skikt med rullsten.
A711	Härd	0,55x0,30			Kol och skärvsten i sandig morän
A724	Dike				Åkerdike, brun siltig lera, ej fornl.
A742	Dike				Åkerdike, brun lera, ej fornl.
A746	Grop?	0,4			Djurhåla? Ej fornl.
A757	Stolphål?	0,2			Brun siltig sand
A763	Stolphål	0,2			Brun siltig sand
A768	Stolphål	0,17			Brun siltig sand
A774	Dike				Dräneringsdike, ej fornl.
A786	Dike				Ej fornl.

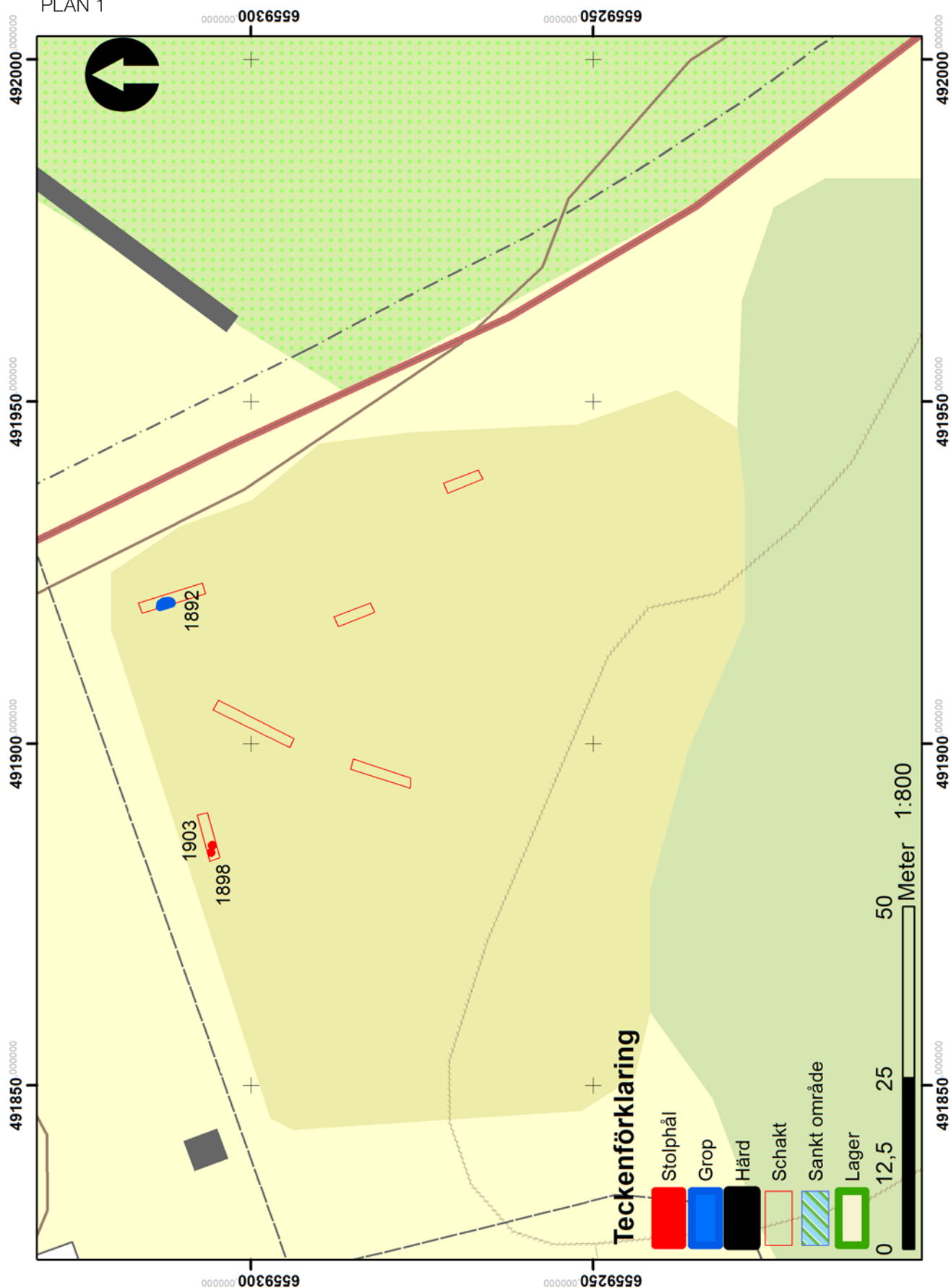
Anl.nr.	Typ	Mått (m)	Dj (m)	Grävd (X)	Beskrivning
A790	Dike				Ej fornl.
A794	Dike				I öster gråbrunt med stort inslag av kol, i väster gråbrunt. Eventuellt stolphål i norra kanten. Ej fornl.
A808	Dike				Ej fornl.
A812	Dike				Ej fornl.
A816	Dike				Ej fornl.
A832	Mörkfärgning	1x0,5			Mörkfärgad grå lera, ej fornl.
A841	Mörkfärgning	0,6x0,3			Mörk brungrå lera med inslag kol, ej fornl.
A854	Dike				Brun lera, ej fornl.
A866	Dike				Brun silt, ej fornl.
A870	Dike				Ej fornl.
A878	Dike				Ej fornl.
A893	Stolphål	0,22	0,12	X	Ljusbrun sand
A905	Stolphål	0,35			Mörkgrå orange melerad sotig sand med kolbitar. 1 sten 0,1 meter i nordvästra kanten
A915	Stolphål	0,30			Brun sand
A923	Stolphål	1,0x0,3			Skoningssten, Elstolpe? Ej fornl.
A933	Dike				Brun sand, ej fornl.
A937	Dike				Brun sand, ej fornl.
A941	Dike				Brun sand, ej fornl.
A945	Dike				Brun sand, ej fornl.
A957	Dike				Brun sand, ej fornl.
A961	Stolphål	0,20			Brun sand
A967	Stolphål	0,20			Brun sand
A973	Stolphål	0,20			Brun sand
A987	Kolfläck				Brandspår?
A1000	Dike				Brun grusig sand, lite kol. Ej fornl.
A1014	Rotvälta				Ej fornl.
A1043	Rotkol				Ej fornl.
A1062	Störhål	0,05			Brun grusig sand
A1066	Stolphål	0,30			Brun grusig sand
A1073	Stolphål	0,55			Möjligen grop, lätt gråaktig brun grusig sand
A1087	Stolphål	0,25	0,15	X	Orangebrun sand
A1094	Ränna	Bredd 0,45			Oregelbunden bränd sand
A1111	Stolphål	0,50x0,35			Ovalt, centralt kantig sten 0,15 m. Relativt mörk gråbrun grusig sand
A1123	Dike		0,07	X	Lätt humusinblandad brun sand. Sot och kol i botten (Odling?)
A1126	Grop	0,45x0,30			Innehåller skärvsten, kokgrop? Oval till formen. Några <0,10 m stora skärvsten.
A1133	Lager				L-format med hörn i nordväst. Flammigt med kol omväxlande med gråaktig jord. Rotbrand? Ej fornl.

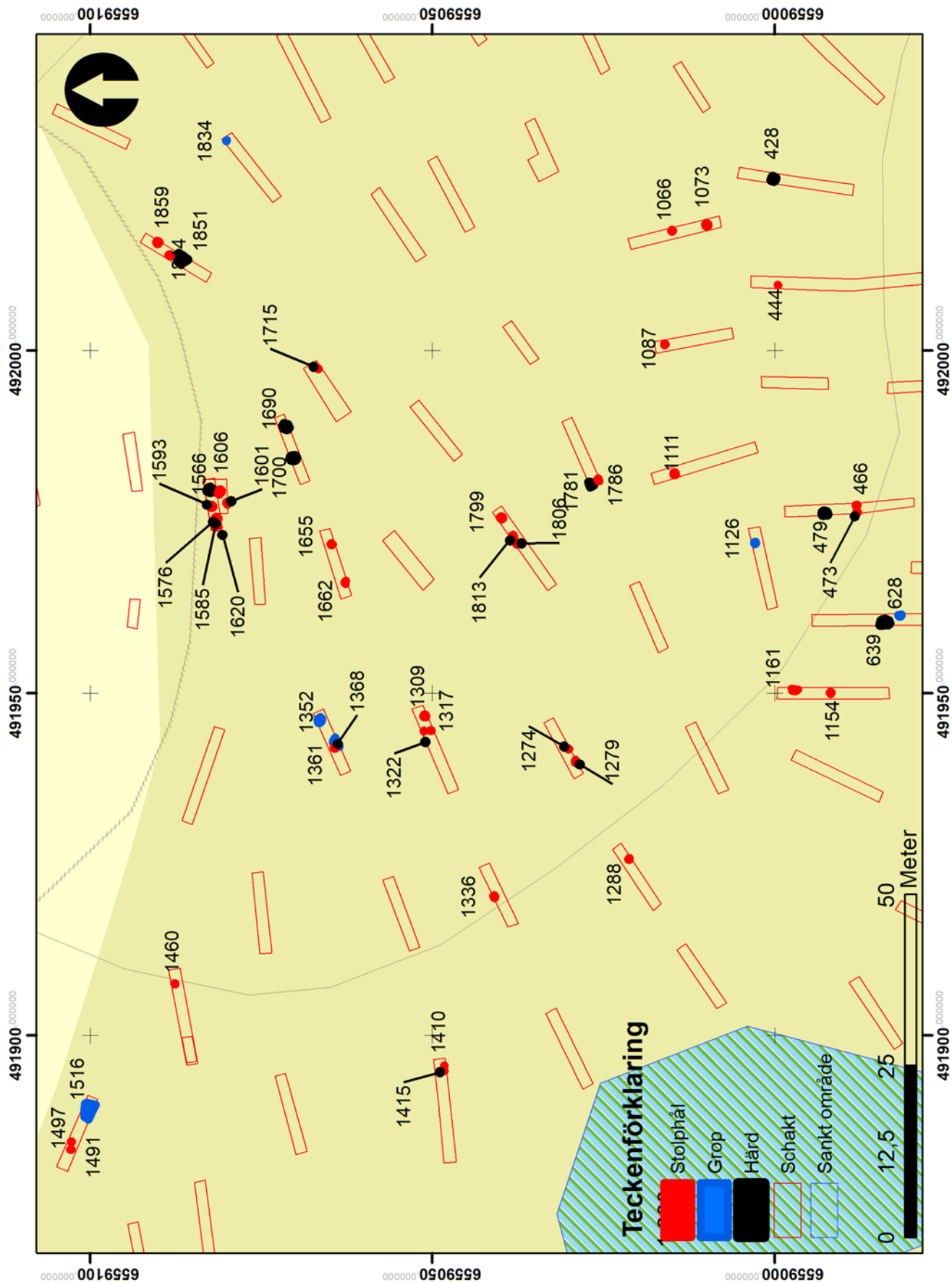
Anl.nr.	Typ	Mått (m)	Dj (m)	Grävd (X)	Beskrivning
A1150	Dike				Brun sand, ej fornl.
A1154	Stolphål	0,35			Brun sand
A1161	Stolphål				Elstolpe, ej fornl.
A1170	Ränna med stolphål		0,2	X	Brun sand, enstaka kolfnyk och sten 0,05-0,10 i stolphålet, skålad botten
A1184	Dike				Brun sand, ej fornl.
A1192	Dike				Brun sand, ej fornl.
A1200	Rotbrand				Ej fornl.
A1210	Kolfläck				Ej fornl?
A1274	Stolphål	0,20			Mörkbrun sand
A1279	Stolphål?	0,5x0,30			Stenlyft? Brun myllig sand. Ej fornl.
A1288	Stolphål				Ev. stenskott <0,15m
A1294	Ej anläggning				Utgår, ej fornl.
A1309	Stolphål	0,45			Gulbrun sand med lite grus. 1 skoningssten
A1317	Stolphål	0,20			Sotig svartbrun sand
A1322	Stolphål	0,15			Brun sand, lite sotig
A1336	Stolphål?	0,45x0,30			Ovalt, gråbrun grusig sand
A1352	Grop	0,95x0,65			Något humushaltig, gråbrun grusig sand
A1361	Grop	1,7x0,8			Matjord, ej fornl.
A1368	Stolphål	0,40x0,30			Brun sand, lite sotig
A1380	Störhål	0,07			Svart sand
A1385	Sotfläck/ränna				Rotbrand? Ej fornl.
A1398	Dike				Maskingrävt, ej fornl.
A1410	Störhål	0,10			Brun silt
A1415	Stolphål	0,12			Brun silt
A1420	Grop?	1,2x0,7	0,1	X	Skålad form med plan botten, brun silt
A1436	Ränna?	1,6x0,4			Brun silt med lite kol och en mindre sten
A1456	Dike				Brun sand, ej fornl.
A1460	Stolphål	0,23			Sotig gråbrun sand
A1491	Stolphål	0,20			Gråbrun siltig sand
A1497	Stolphål	0,20			Gråbrun siltig sand
A1503	Stenlyft				Utgår, ej fornl.
A1509	Stenlyft				Utgår, ej fornl.
A1516	Grop				Recent, rödgods, ej fornl.
A1546	Åkerterrass	30,0			Terrass belägen i N-S. Odlingsslämning

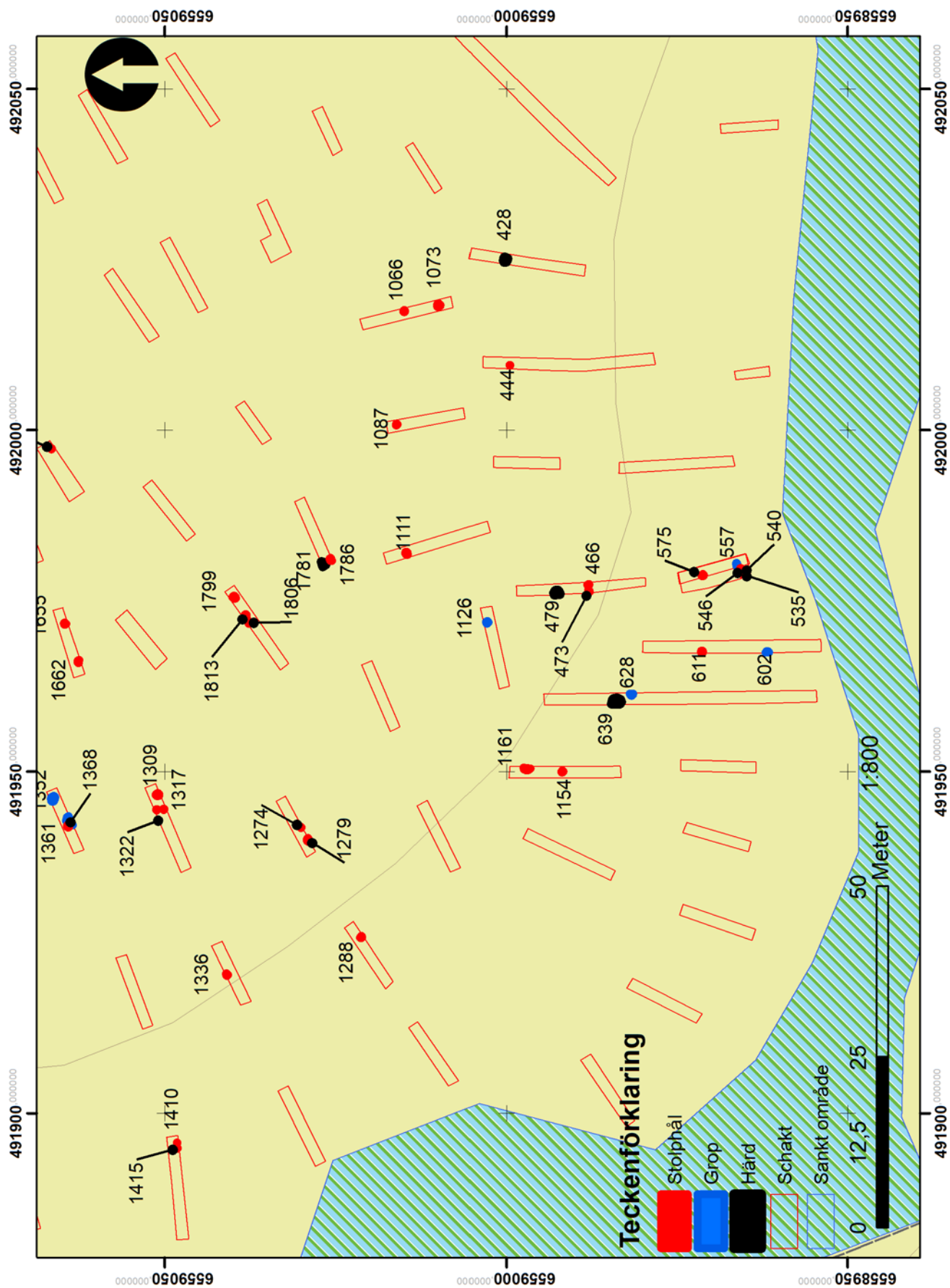
Anl.nr.	Typ	Mått (m)	Dj (m)	Grävd (X)	Beskrivning
A1566	Härd	0,9x0,7			Svart sand med enstaka sten, naturlig och skärvig
A1576	Stolphål				
A1585	Stolphål	0,65x0,45			Brun grusig sand. Stenskonig i ring
A1593	Stolphål	0,55			Brun grusig sand något flammig
A1601	Stolphål	0,45x0,18			Svartbrun sand
A1606	Stolphål, dubbelt	0,90x0,50			Brun, lite grusig sand
A1620	Stolphål	0,45			Brun flammigt grusig, lätt sotig sand
A1655	Stolphål	0,30			Mörkfärgad sand
A1662	Stolphål	0,50x0,35			Svart sand
A1678	Kolfläck				Naturlig? Ej fornl.
A1690	Härd	0,90x0,70			Mörkfärgad sandig jord med kol och sot, skärvig sten och fynd av keramik (F1699)
A1700	Härd(botten)	0,80x0,70			Svart sand, lite skörbränd sten och kol
A1715	Stolphål				Förkolnad stolpe, sotig kolig mörkfärgad sand
A1729	Stolphål	0,30			I hägnad, svagt gråfärgad silt
A1736	Stolphål	0,30			Som ovan
A1743	Stolphål	0,40			Som ovan
A1759	Dike				Ej fornl.
A1781	Härd	0,70x0,60			Svart sand, skärvig och skörbränd sten
A1786	Stolphål	0,55x0,30			Två skoningsstenar i väster 0,15 m. brun sand
A1834	Kolfläck	0,20			Rund kolfläck
A1844	Härd	1,60			Delvis belägen utanför schaktet. Kol, skärvig sten och brun kulturjord
A1851	Stolphål	0,40			Kol, kulturjord och lite sand
A1859	Stolphål?	0,55			
A1871	Dike				Ej fornl.
A1892	Grop	1,9x0,75			Småstenigt grus
A1898	Störhål	0,2			Grå sand
A1903	Störhål	0,2			Grå sand

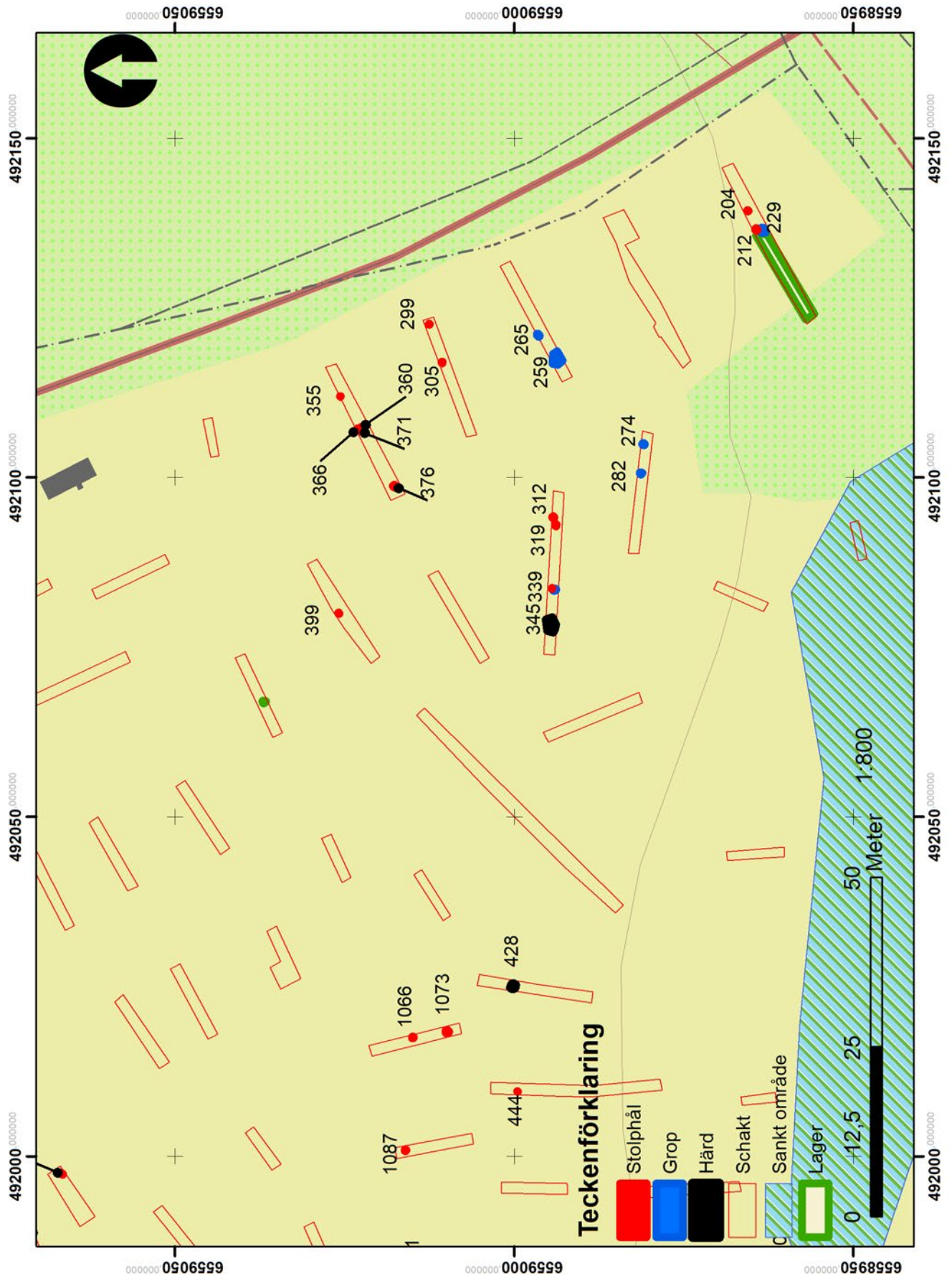
Bilaga 2b. Planer över anläggningar

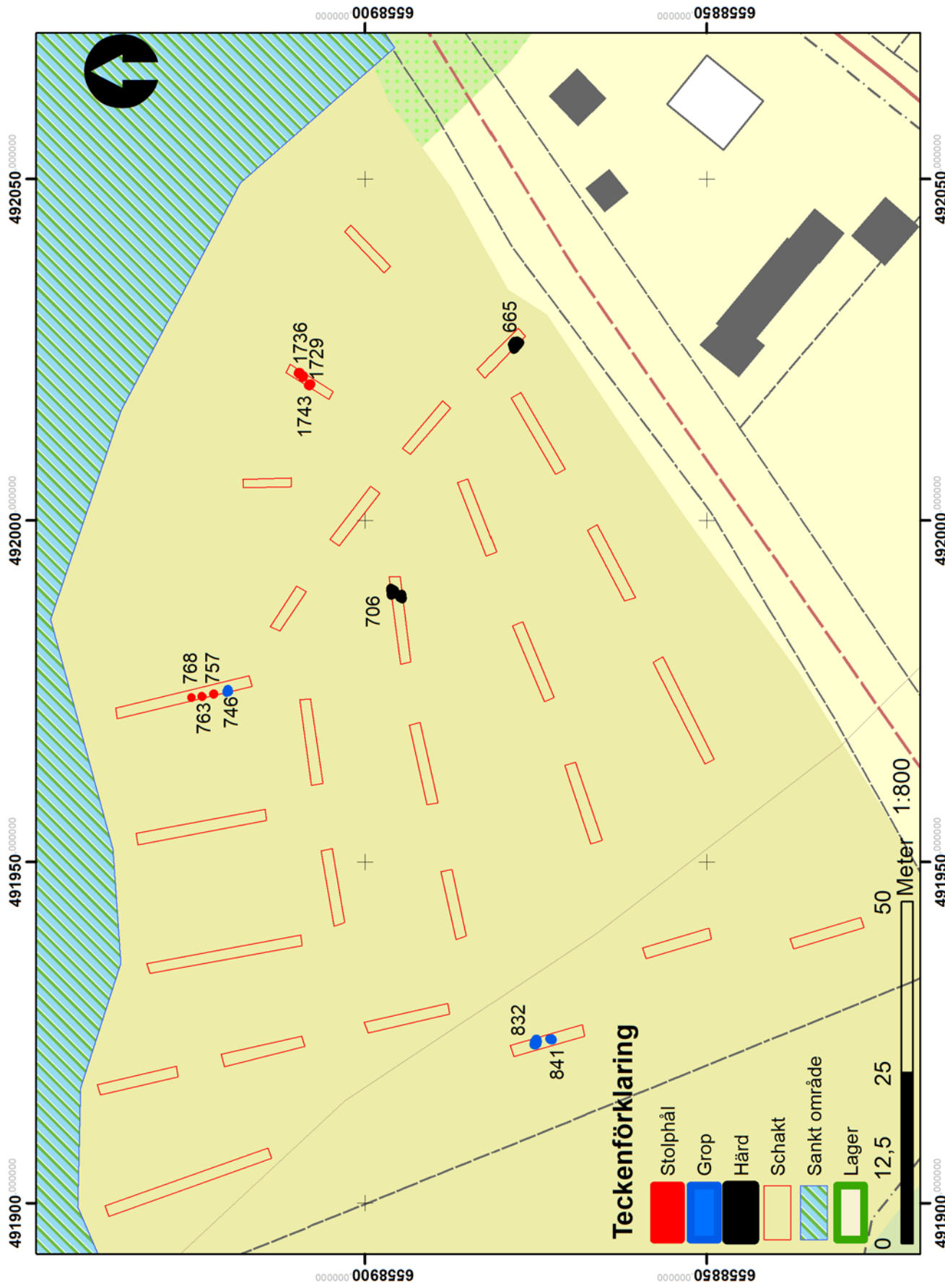
PLAN 1

Bilaga 3. Fynd

TABELL

Fnr	Sakord	Material	Storlek (mm)	Vikt (g)
500	Kärna	Omvandlat sedimentär bergart (sandsten?)	120x100x80	850
	Avslag?	?	17x14x4	1
501	Knacksten	Granit	87x55x37	254
502	Skrapa/kniv	Sandsten	51x33x8	22
503	Knacksten	Granit	62x46x31	128
504	Avslag	Sandsten	25x20x7	3
563	Avslag	Kvartsit	13x13x3	1
574	Avslag	Flinta	13x9x4	1
582	Avslagsfragment	Flinta	18x10x6	1
583	Rest av kärna	Flinta	27x16x12	3
646	Avslag av slipsten	Kvartsit/Sandsten	70x63x30	92
655	Knacksten	Granit	86x73x67	635
	Avslag?	Diabas	39x37x19	17
892	Bipolär kärna	Kvarts	19x15x8	2
1038	Avslag	Sandsten/kvartsit	35x20x6	9
1106	Slipsten, fragment	Sandsten	95x77x45	493
1160	Kärna, bipolär	Kvarts	33x25x15	13
1392	Städavslag	Kvarts	25x19x8	4
1699	Kärl	Keramik	8 bitar: 24–48x20–39x7–10	100
1820	Br Lera	Lera	27x17x9	5

UTVÄRDERING AV FYNDEN AV STEN

Jenny Holm, Stiftelsen Kulturmiljövård, har på uppdrag av Leif Karlenby på Arkeologgruppen i Örebro AB gått igenom fynd av slagen sten från en utredning vid Sanna gård i utkanten av Fjugesta, Närke.

F500: Plattformskärna. Skada I botten tyder på att den stått på ett städ. Ett par små avslag negativ går in över den mycket plana plattformen, men det ser inte ut som avsiktlig tillformning av denna. Små negativ ner från plattformen längs plattformskanten bör vara preparering av kanten. Bergarten vågar jag mig inte på, något omvandlat sedimentärt.

F501 A: Knacksten. Bergart osäker, möjligen granit men mycket mer finkristallin än F655A. (F501 B: Ett lite osäkert avslag. Material som F1038 som också är osäkert.)

F502: Avslag av sandsten. Jag skulle inte säga att den är retuscherad, det som syns längs ena kanten är rester av negativ efter andra avslag.

(F503: Sten. Jag gissar att detta är den lilla knackstenen som Leif pratade om. Det finns ett par "nya" knackspår och någon liten ojämnhet som liknar knackspår. Denna skulle jag kasta.)

F504: Avslag av sandsten.

(F563: Naturlig flisa. Detta är nog ren slump. Kastas.)

F574: Avslag av flinta. Påminner något i formen om ett spånfragment men det är inte det. Osäker typ av flinta, möjligen kambrisk.

F582: Avslagsfragment. Sydskandinavisk flinta. Flack slagbula. Lite glansig på den oregelbundna plattformen, men troligen ej slipad.

F583 A: Rest av kärna, bipolär eller städ. Kambrisk flinta. Finns några negativ som styr tankarna mot mikrospån men det beror nog på att så lite är kvar av kärnan. (Hade det varit kvarts hade det varit helt normalt att göra mikrospån bipolärt.) Föremålet har en liten retusch längs en konvex kant. Den ser inte slagen ut utan är sannolikt en bruksretusch. Likväl gör den ju kärnresten till ett redskap.

(F583 B: Möjligen slagen lerskifferliknande bergart. Negativet på motsidan talar för slaget, utseendet på avspaltningssidan mot detsamma. Personligen skulle jag inte spara detta.)

(F583 C: Sten. Litet fragment av material som påminner både om B ovan och om en fin-kornigare variant av F655B. Kastas.)

F655 A: Knacksten, granit.

F655 B: Möjligen slagen. Grov bergart vilket gör den svårbedömd. Den ser ju ut att kunna ha en plattform och att avslaget gått ut med en gångjärnsfraktur, men som sagt var det är osäkert och kan vara att man vill att det ska se slaget ut. Själv skulle jag nog kastat den.

F892: Slagen kvarts av god kvalitet. Jag skulle säga att detta är den sista resten av en bipolär kärna.

F1038: Avslag av sandsten/kvartsit. Detta skulle kunna vara ett traktoravslag. Nött nodulutsida på hela motsidan, mycket krökt. Känns inte helt rätt som ett första avslag för att öppna nodulen, som måste vara liten. Ändå har avslaget något som gör att man inte vill avfärda det helt.

F1106, A1094: Fragment av slipsten av sandsten. Lite knepig bergart men sammantaget mest lik sandsten.

F1160: Bipolär kärna av kvarts. Ganska grov kvarts, men tveklöst BP-kärna.

F1392: Avslag av kvarts. Städmetod, har både plattform och motstående stötkant. Grov kvarts med litet inslag av rökkvarts, men stötkanten är fin.

Örebro 1 februari 2021

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2021:06

